

1712

84
F-35

9011

40 7/12/1854

1854

2003

Նոյն վայրկեանին հրացանով զինեալ երկու մարդ-
երեւան կ'ելեն:

Եր. 12.

35
47

Printed in Turkey

ՔՐԻ ՔՐԻՏՈՒԿ

ԵՒ

ՉՐԻ ՔՐԻՏՈՒԿ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Ֆոխային տղայութիւնը,
և ճողաղը վրայ ունեցած սերը:

ՖՈԽԱՅԻՆ ՌԻՍԵՐԷՆԴ ԳԻՆ
դին մէջ Նիկողայոս Վէրնէր անուանով
բարի գիւղացի մը կար, որ Մարգարիտ
տա անուն կնիկ մը ունէր, Ասոնք եր
կու շինականներ էին խիստ աղքատ,
միայն իրենց օրական աշխատութեամբ
բը ապրելով, բայց վերջին աստիճանի
պարկեշտ մարդիկ, և իրենց կրօնքին
ու առարինութեան բարի սկզբանցը
մէջ կը դաստիարակէին Աստուծոյ պար
գեւած իրենց մէկ հասակ Ֆոխային

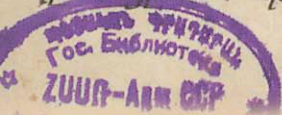
32

անունով մանչ զաւակը , որ իրենց բո-
լոր մխիթարութիւնը եղած էր իւր շը-
նորհալի վարքովն ու բարեսրտու-
թեամբը :

Թէպէտեւ Ֆռիտօլէն շատ պրզ-
տիկ էր , բայց տանը պիտոյիցը համար
ծնողացը օգնութեան հասնելու ամեն
հնարաւոր միջոցները կը փնտրուէր :
Եւ երբոր Նիկողայոս և իր կինը հա-
րուստ երկրագործներու համար կ'աշ-
խատէին , իրենց զաւակն ալ զուար-
ճութիւն և բարեբաղդութիւն մը կը
համարէր իրեն անտառը երթալ ու չոր
փայտ և ճիւղեր ժողուելու , որոնցմէ
խուրճ կապելով տնակը կը բերէր , եր-
բեմն այնչափ խուրճ կը բեռցընէր ու-
սին վրայ , որուն ծանրութեանը տակը
հոգին բերանը կուգար , և արիւնքը
տինք կը մանէր իրենց բնակարանը հա-
սած ժամանակը :

— Ֆռիտօլէն , կ'ըսէր մայրը անոր ,
ատ բերած բեռերդ շատ ծանր են ,
չեմ' ուզեր որ առանկ հագնիս :

— Մարիկ , կը պատասխանէր տղան ,
պէտք է որ ես ալ ձեզի նման աշխա-
տիմ : ()րէ որ խուրճերս մէյմէկ բիչ
կը մեծցընեմ , որովհետեւ անանկով

12852-58

կ'ուժովնամ, և իրաւցընէ զանոնք բե-
րելու համար քիչ մը նեղութիւն կը
քաշեմ, բայց անանկով նեղութեան
դիմանալ կը սորվիմ: Հօրս անոնցմէ
շատ խոշորները բերելը տեսեր եմ:
Անոր երեսէն ալ կաթիլ կաթիլ քրո-
տինք կը վազէր և ամենեւին չէր տըր-
տընջար: Արբոր դուք երկուքնիդ ալ
արեւին կիզանող տաքութեան դիմա-
ցը վարուցանի կ'աշխատիք, ան ատե-
նը ես գիտեմ դուք ի'նչ կը քաշէք:
Թէ որ գիտնայիր, մարիկ, թէ ես այն
վայրկեաններուն որչափ կը ցաւիմ ձե-
զի պէս երթալ վարուցան ընելու հա-
սակիս մէջ չըլալուս համար, և ետքն
ալ հօրս պէս կալը ցորեն ծեծելու
կ'երթայի, իրեն հետ երբեմն երկիրը
կը հերկէի, երբեմն ծառեր կը կտրէի,
կամ անտառին մէջ փայտ կը կտորէի:
Ո՛հ, որչափ աղէկ կ'ըլար թէ որ հի-
մակուց մեծ ըլլայի:

Մարգարիտա աղուն այս խօսքերը
լսելով, զանիկայ կը գրկէր ու կը պառչնէր.
և իր մայրական սիրտը ուրախութեամբ
կը լենար. վասն զի կը խորհէր, թէ այս
աղան աս մտածմունքներով անանկ աշ-
խատասէր երկրագործ մը պիտի ըլլայ

որ ո՛չ Աստուծոյ և ո՛չ ալ մարդկանց
առջեւը իր երեսը սեւ չի պիտի հա-
նէ, ինչու որ աշխատասէր մարդը պար-
կեշտ կ'ըլլայ, և մէկուն գէշութիւն
ընելու չաշխատիր, և հինուոց 'ի վեր
խօսք մը կայ, և ան ալ անժխտելի ճրչ-
մարտութիւն մըն է, թէ՛ « Դատար-
կասիրութիւնը ամեն մոլութեանց մայ-
րն է » : Թէեւ դատարկասիրութիւ-
նը՝ ինքզինքը այս գարշելի մոլութեան
տուող մարդոց հաճելի կ'ըլլայ, այսու
ամենայնիւ աշխատութիւնն ալ աւելի
չաօ սիրելի է ակտրժանօք անոր անձ-
նատուր եղող մարդոց, այո՛, չափա-
զանց ուրախութիւն կ'զգայ մարդ իր
ըրած աշխատութեան առաջ երթալը
տեսնալով : Արուեստաւորը կ'զմայլի
իր լըմնցուցած գործքին վրայ, ինչպէս
որ երկրագործը հերկած ու սերմանած
արտին վրայ : Նոյնպէս Ֆռխտօլէն ալ
կ'զմայլէր տուն բերած խուրճերուն
վրայ : Որչափ որ աւելի ծանրութիւն
տային ճամբան, այնչափ աւելի կը բերկ-
րէր զանոնք փայտանոցը տեղաւորելու
գացած ժամանակը : « Որչափ մեղի պի-
տի օգտակար ըլլան ասոնք այս ձմեռ,
կ'ըսէր ինքնիրեն, երբոր իրենց շառա-

չող (փաթլայան) բոցը մեզ և անակնիս
տաքցրնէ, և մենք ալ կարող ըլլանք
տաքուկ տաքուկ քնանալ ։

Ֆոփաօլէն արի մատակարար մըն
էր, և իր ծնողքը ասանկով գոհ ընե-
լուն համար մեծ ուրախութիւն կ'ըզ-
գար։ Գիւղին մէջ ամեն մարդ կ'զմայ-
լէր անոր սիրուն բնաւորութեանը վը-
րայ։ Հայրերն ու մայրերն իրենց տղո-
ցը կը պատուիրէին որ անոր օրինակին
հետեւին, և ամեն մարդ անիկայ ԲԱՐԻ
ՓՈՒՏՕՂԼԷՆ կ'անուանէր ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Անտառին մէջ պատահած դիպուածը ։

() ր մը Ֆոփաօլէն անտառին մէջ
շատ ոստեր ժողված՝ իր տանելիք ծա-
նրը խուրճին վրայ նայելով կ'ուրախա-
նար ։ Անտառէն դուրս ելլալէն առաջ՝
բաց տեղ մը բլուրի ստորոտը նստաւ,
ուր բիւրեղի (պիլլօր) պէս յստակ

աղբիւրակ մը կար, և հոն աննման ա-
խորժակաւ կտոր մը սեւ հաց կերաւ,
որ մայրը իրեն տուեր էր, քանի մը
վայրի ելակ (չիլէք) ալ՝ որ աղիէն
անդիէն ժողվեր էր, իր աղքատիկ կե-
րակուրէն ետեւ կերաւ: Ֆռիտօլէն
ինքզինքը չափազանց երջանիկ կը սե-
պէր ուտելու աղէկ տան հաց՝ խմելու
յստակ, զովարար և պատուական ջուր,
և ուտելու քանի մը պտուղ ունե-
նալուն համար, որովհետեւ գիտէր, որ
երկրիս վրայ շատ մարդիկներ կան, որ
ո՛չ ուտելու հաց ունին և ո՛չ խմելու
ջուր, ուստի բոլորով սրտիւ շնորհա-
կալ կ'ըլար Աստուծոյ: Քանի որ շատ
մարդիկ կան, որոնք քաղցրահամ կե-
րակուրներ կ'ուտեն և պատուական
գինիներ կը խմեն և Ամենակարողին ա-
մենափոքր շնորհակալութիւն մը ընել
մտքերնուն անգամ չեն անցըներ, որ
իրենց այնչափ մեծ բարիքներ կը շնոր-
հէ: Ֆռիտօլէն իր դիմացը տարած-
ուած կանանչեղէն գեղեցիկ օթոցին
(խալի) վրայ նայելով կ'զմայլէր, և ան-
տարակոյս էր որ ամենեւին մէկ Սուլ-
թան մը երբէք կարող չէ եղած մե-
տաքսէ բարձրու վրայ աւելի փափ-

կութեամբ նստիլ, որչափ որ ինք մա-
մուռապատ բլրակի մը վրայ, թռչուն-
ներուն երգը իր բոլորտիքը գտնուած
տերեւախիտ ծառերուն վրայէն զմայլելի
ներդաշնակութիւն մը ձեւացրնելով՝
իւր հոս տեղ ընդունած զուարճու-
թիւնը կ'եմելցրնէր :

Այս միջոցին մէկ ուրիշ դէպք մը
իր ուշադրութիւնը գրաւեց, գեղե-
ցիկ պզտի այծեամ (եապան քէչիսի)
մը իր բլրակին վրայէն ցատկուտելով
վար իջաւ, աղբիւրակէն ծարաւը ան-
ցրնելու համար, և անոր մայրը այծ մըն
ալ եկաւ քանի մը քայլ հեռուէն նոյն
պէս ջուր խմելու համար :

Ֆոխտօլէն այս առաջին անգամն
էր, որ այս վայրի կենդանիները տե-
սաւ, որոնցմէ ամենեւին չի վախցաւ,
որովհետեւ զանոնք նկատելով կը հաս-
կընար, թէ անոնք գիշատիչ գազան մը
չեն կրնար ըլլալ, չէր համարձակեր
շունչ առնել վախնալով, որ զանոնք
կ'արգիլէ թուփերուն բոլորտիքը եղած
մատաղ բոյսերը ուտելէ, և կ'զմայլեր
պզտի այծեամին չափազանց երազու-
թեամբ առանց իր մօրմէն շատ հե-
ռանալու ասդին անդին ցատկուտելուն

վրայ , և կը տեսներ որ մայրն ալ իր
կողմէն զանիկայ աչքին առջեւէն չի
կորսնցրնելու համար մեծ ուշադրու-
թիւն կ'ընէր :

Յանկարծ հրացան մը պարպուե-
ցաւ քիչ մը հեռուէն , և պզտի Ֆրե-
ռիտօլէնը գլխէն մինչեւ ոտքը դողա-
լով վախէն աչքերը գոցեց . . . : Ի՞նչ
տեսնէ աչքերը բացած ասունը , այժ-
եամին խեղճ մայրը գետինը փռուած՝
մահուան ցնցիւններու մէջ կը տանջու-
ւէր , և իր ձագն ալ անոր քովը վա-
ղած ցաւազին ձայներ կը հանէր . . . :
Նոյն վայրկեանին հրացանով զննեալ
երկու մարդ երեւան կ'ելլէն :

« Եղէկ նշան առեր եմ » , ըսաւ
երկուքէն մէկը :

— « Նա ալ հիմա կը լըմնցունեմ » ,
ըսաւ միւսն ալ :

Ֆռիտօլէնը կը տեսնէն , քստմնելի
նայուածք մը կը ձգէն անոր վրայ , և
շուտով կը փախչին՝ իրենց մեռցուցած
կենդանին ալ հետ տանելով :

Այժեամբ այս մարդիկները տեսնե-
լուն պէս , թուփի մը մէջ մտնելու պահ-
ուրտեր էր , պզտի գեղջուկը կամաց
մը քովը գնաց , և կենդանին ալ թող

տուաւ որ զինքը բռնէ , որպէս թէ կը
գուշակէր որ ասիկա իրեն գէշութիւն
մը չի պիտի ընէ : Փոխառէն եկեր իր
խուրձին քովը նստեր էր , և այժեամբ
իր սրունգներուն մէջ տեղը առած կը
շոյէր . և իր հացէն կուտար անոր ,
« կե՛ր , իմ խեղճ ձագուկս » , կ'ըսէր
անոր . « այն չարագործները մայրդ մե-
ռուցին , ախո՛ս՝ որչափ քեզ կը մեղ-
քընամ , չեմ համարձակիր քեզ տուն
տանելու . ինչու որ իրաւունք չու-
նիմ , վասն զի թէ որ անանկ չըլլարնէ
քեզի շատ խնամք կը տանէի : Քեզ
անտառին պահապանին կը տանիմ հի-
մա , և իրեն կ'աղաչեմ , որ քեզի գէ-
շութիւն մը չընէ » :

Այս խօսքերը աւարտելուն պէս
պահապանն ալ իր քովը եկաւ , ըստ ու-
րում հրացանին պարպուիլը լսեր էր .
« Պարոն Սուխա , ըսաւ տղան , ես
չէի որսորդութիւն ընողը , թէեւ այս
պզտի կենդանին իմ բազուկներուս
մէջ կը տեսնես , որսի գողեր էին ասոր
մայրը մեռցնողները . որն որ իրենց
հետ առին փախան » :

— Անոնք տեսա՞ր :

— Այո՛ , երկու հոգի էին , մէկը

երիտասարդ, և մէկտէն ալ քիչ մը տա-
րիքը առած, որ խիտ մօրուք մը ու-
նէր, ու վրաս զարհուրելի սեւ աչք մը
տնկեց: — Անանք տեսնելու ըլլաս հէ-
կրնա՞ս ճանչնալ: — Ո՛հ, ասոր խօսք չի
կայ, անոնք զիս անանկ վախցուցին, որ
դէմքերնին երկար ժամանակ մտքէս չի
պիտի ելնէ:

— Այսքանը բաւական է, այս պըղ-
տի այծեամբ առ տա՛ր, ու հօրդ ըսէ
որ ասիկայ ես քեզի տուի հիմակուհի-
մա՝ քիչ մը կաթ զանիկա սնուցանելու
համար կը բաւէ, ատենէ մը ետեւ քա-
նի մը ափ խոտ կուտաս, ասանկով կըր-
նաս դուն զանիկա ծառայական կեն-
դանիի մը պէս ընտանեցընել:

Ֆռիտօլէն Սօռխսէն շնորհակալ ե-
ղաւ, և տուն դարձաւ իր կրկին խուր-
ձին համար շատ ուրախացած, որուն
մէկը գլխուն վրայ կը տանէր, և միւսն
ալ այսինքն այծեամբ իր թեւերուն
մէջ: Մայրը շատ անհանգիստ եղաւ
այս պղտի կենդանին հետը բերելը տես-
նելով, և ան ատենը սիրտը հանդար-
տեցաւ, երբոր Ֆռիտօլէն պատմեց
անոր այս այծեամբին իր ձեռքն անցնե-
լու պարագաները: « Ո՛հ, մարիկ, ը-

սաւ տղան , ամենեւին չեմ մոռնար
բացարձակ առաքինութեան սկզբունք-
ները , որ շարունակ ձեզմէ կը սորվիմ .
և անոր գործադրութիւնը ամենեւին
մեր մօքէն չելելու համար , նոյն իսկ
առաքինութիւնը հոս արձանագրուած
չէ՞ արդեօք : ”

Արդարեւ անակին ամենէն յայտնի
մէկ տեղը քառակուսի շրջանակ մը
կախուած էր . վրան ձեռքով երեք ա-
ռածներ գրուած , զորոնք Նիկողայոս
իր հօրմէն սորվեր էր : Այս առածնե-
րը՝ որ սուրբ Գրքէն հանուած էին
հետեւեալներն էին :

— “ Վախցիր Աստուծմէ , և իր
պատուիրանքները պահէ : ”

— “ Արիութեամբ աշխատէ . գոր-
ծաւորին քուներ անուշ և հանդարտ է ” :

— “ Առաքինի եղիւ , առաքինու-
թեան համբաւ մը՝ ճոխ հարստութիւն-
ներէ նախամեծար է : ”

“ Տղա՛ս , ըսաւ Մարգարիտա ,
կ’զմայլիմ ամեն անգամ , որ դուն ա-
ռիթ կ’ունենաս ինձի ցուցնելու որ
աս տախտակին վրայի խօսքերը քու յի-
շողութեանդ մէջ աղէկ սպաւորուած
են ” :

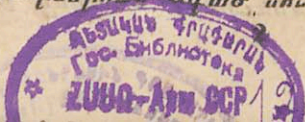
Ներկողայոսին պատահած դժբաղդութիւն մը

Ֆախաօլէն խելքը միտքը իր պրզ-
տիկ այծեամին տուեր էր, և ամեն
առտու նախաճաշիկի համար մօրը ի-
րեն տուած պնակ մը կաթէն անսահ-
ման ուրախութեամբ մը կը զրկուէր,
վախնալով որ իւր ձեռնասուէնը բոլոր
օրը ծով չի մնայ. քիչ քիչ զանիկա սոր-
վեցուց իր ժողված խոտերը ուտելու
և ետքը անոր տուած հացը կրծելու.
տնակին քովի խուցին մէկ անկիւնը ա-
նոր համար յատկապէս յարդէ (սաման)
աղէկ անկողին մը շինած էր ճիշդ իր
պառկած անկողնոյն դիմացը, անանկ
որ առտուանց արթննալուն պէս՝ ան-
միջապէս զանիկա կը տեսնէր, և իրի-
կուններն ալ քիչ մը զանիկա չի չոյած.
էր պառկեր, կենդանին ալ իր կողմա-
նէ աննման սիրով մը պատասխանեց
այսչափ բարերարութեանց, ամենա-

հաւատարիմ շան մը պէս ամեն տեղ
 իւր պզտի տիրօջը ետեւէն կ'երթար .
 դաշտերուն մէջ կարծես թէ անոր հետ
 վազելու փորձ կը փորձէր , և ցատկը
 տելով զանիկայ կը զուարճացրնէր .
 Վերջապէս այս կենդանին Ֆոխտօլէ-
 նը այնչափ կը բերկրեցրնէր , որ հա-
 րուստ երկրագործի մը տղան զանիկա
 ծախու առնելու առաջարկութիւն ը-
 նելով , Ֆոխտօլէն անոր պատասխա-
 րեց . « Դուն ինծի ուխտալէմը (իբր 5
 Ֆռանք) պակաս չես կրնար տալ . ըստ
 որում այս կենդանեաց սովորաբար գի-
 նը ատ է . բայց գիտցած ըլլաս , որ
 մինչև ոսկի քառօլէն մըն ալ (իբր 24
 Ֆռանք) տալու ըլլաս նէ՝ այս կենդա-
 նին չեմ ծախեր » :

53 () Երին մէկը երբոր Նիկողայոս ան-
 տառին մէջ փայտ կոտրելու զբաղած
 էր , և ուրիշ փայտահաաններն ալ քիչ
 մը հեռու հին ծառեր կը կտրէին , այս
 ծառերուն մէկը փայտահաաներուն
 կարծածէն աւելի շուտով վար ինկաւ .
 անանկ որ Նիկողայոս փախչելու ժա-
 մանակը ծառին ճիւղերէն իր ձախ թե-
 ւը չարաչար վերաւորեցաւ .

Գործաւորներուն ձգած սուկումի

852.88

աղաղակէն, Քոխտօլէն՝ որ մօտ տեղ
մը չոր փայտ ժողովելու կ'զբաղէր,
փաղեց եկաւ, և երբոր հօրը գլխուն
եկած դժբաղդութիւնը տեսաւ ինչ
չափազանց ցաւ զգալը կրնայ հասկըց-
ուիլ: Նիկողայոսին ազդրը (գալչա) և
սրունգը սաստիկ ճմլուած ըլլալուն չի
կրնալով քալել, իր ընկերները ծառի
ճիւղերէ պատգարակ (թէճկէրէ) մը
շինեցին և իր բնակարանը տարին
ըստ որում Նիկողայոս այնչափ սիր-
ուած ու յարգուած էր, որ ամեն
մարդ անոր ցաւակից կ'ըլլար, իբրեւ
թէ իրենց ազգականն էր: Խեղճ Քը-
ռիտօլէն պատգարակին քովէն կը քա-
լէր, հեղեղի պէս արցունք թափելով
և իր պզտի այծեամը, որ սովորաբար
այնչափ եռանդոտ ու կայտառ էր, իր
յարմրաշարժ ընթացքովը կը ցուցընէր
թէ իր պզտի տիրոջը ցաւակից կ'ըլլար:

Ի՞նչ խորունկ կսկիծ ունեցաւ աւ-
ռաքինի Մարգարիտան երբոր իր բոլո-
րով սրտիւ սիրած էրկանը ասանկ տը-
խուր վիճակի մը մէջ գալը տեսաւ:
Փութով աղան խրկեց մօտակայ գեղը
բնակող բժիշկը կանչելու: Այս մար-
դը ամենեւին չի ծածկեց թէ վերբը

ծանր էր, սակայն խօսք տուաւ որ կը
բժրչկէ : Այսու ամենայնիւ իր ըրած
դարմանները յուսացածին չափ օգուտ
չունեցան, վասն զի օր մը իմացուց
թէ հաւանականաբար անպատճառ թե-
ւը կտրել պիտի պէտք ըլլայ : Աս ազ-
դարարութեան վրայ Մարգարիտա յու-
սահատեցաւ, և պէտք եղաւ որ հի-
ւանդը իր կողմէն գտնէ իր մխիթա-
րութիւնները, զորոնք սուրբ Գրքէն
քաղեց Յօբին հետ կրկնելով :

“Տէրը ինձի առողջութիւն տուեր
էր, Տէրը ինձի նեղութիւն կը խրկէ :
ինչ որ գլխուս եկաւ նէ՛ անոր կամքո-
ւն եկաւ, Տիրոջը կամքը օրհնեալ ը-
լայ” :

Սակայն Մարգարիտա մերձակայ
քաղաքը վազեց, գաւառին մէջ իր
վարպետութեամբը անուանի եղած վի-
րաբուժէն (Ճէրահ) օգնութիւն ուզե-
լու համար, դժբաղդաբար այս մարդը
որչափ որ տաղանդ ունէր նէ՛ այնչափ
ալ ագահ էր, ուստի յարմար չի դա-
տեց անդէն շարժիլ երթալ օրը վաս-
տիկող օրը ուսող աղքատ գործաւոր
մը տեսնելու համար, որն որ շատ ըս-
տակ չունէր իրեն տալու, այլ արհա-

մարհանօք քանի մը բոյսերու անուն
տուաւ գեղացու հւոյն և դռնէն դուրս
ըրաւ : « Տէր Աստուած, ըսաւ կիներ՝
յուսահատած և բոլոր ճամբան լա-
ւով, այս վայրկեանին կը հասկընամ թէ
աղքատները ո՞րչափ թշուառ են » :

— Սիրելի ամուսինս, ըսաւ անոր Նիկո-
ղայոս, երբոր անոր լալը տեսաւ և բժիշ-
կին գալ չուզելը իմացաւ, ասոր համար
չի յուսահատինք, շատ անգամ Աստու-
ած մեզ խրատելու համար դիտու-
նուս նեղութիւններ կը խրկէ, բայց ոչ
թէ մեզ կորսընցընելու համար : Նա-
խախնամութեանը դէմ տրտնջալէ ըզ-
գուշանանք, և իր անհատնում ողոր-
մութեանը ապաւինինք, մտքերնիս ըլ-
լայ թէ առանց Աստուծոյ հրամանին
աշխարհիս մէջ ամենեւին բան մը չի
կայ, որուն Աստուած դարման մը չի
կընայ ընել, ուստի պարտաւոր եմ ին-
քըզինքս Անոր յանձնել ինչ դիպումած
ոչ պատահի, թէ որ ինծի նեղութիւն
տայ՝ անոր դիմանալու ուժ ալ կու-
տայ, ուստի պէտք է որ շնորհակալ
ըլլամ Անոր, որ իմ ուժս չի կորսըն-
ցուց » :

— Սիրելի մարիկ, ըսաւ Ֆոխտո-

լէն . հայրս շատ իրաւունք ունի իւր
ցաւը համբերութեամբ տանելու , ա-
նոյ ըսած վսեմ խօսքերուն վրայ կ'զմայ-
լիմ , զորոնք մեր սուրբ հաւատքը իրեն
կ'ազդէ . երթանք շուտ մը բժիշկին ը-
սած բոյսերը ժողուենք . թերեւ ա-
նոնք կարող են հօրս խոցերը բժշկե-
լու ։

Մարգարիտա բարի սղեկը գըր-
կեց պագաւ և անոր հետ շուտով ճամ-
բայ ելաւ ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Անակնկալ օգնութիւն :

Քոխտօլէն իւր մօրը հետ անտա-
ռին մէջ բժշկական բոյսերը փնտռելու
գացած ատենը՝ ամենեւին չի մոռցաւ
իւր պզտիկ այծեամբ ալ հետը առ-
նելու : Խեղճ կենդանին այն ցաւալի
արկածին պատահելէն 'ի վեր ո՛չ տը-
նակէն և ո՛չ իւր պզտի տիրոջմէն
կը զատուէր , և անոր արամուծիւնք

տեսնելով խաղալ չէր ուզեր, և կարծես թէ անոր ցաւակից կ'ըլար. հետեաբար հիմա անտառը պտրտելու երթալնին մեծ զուարճութիւն տուաւ իրեն, անանկ որ չէր ուզեր անկէ դուրս ելլել: Արդէն Ֆոխտօլէն և իր մայրը ճամբայ ելեր էին բնակարան դառնալու, և շատ ալ հեռու չէին անկէ. բայց այժեամբ դեռ առաջին թուփին բոլորաթիբը խոտ կ'ուտէր: Քիչ մնաց որ այս յապաղումը սուղի պիտի նստէր անխոհեմ կենդանւոյն. հրացան մը պարպուեցաւ իր վրայ, և խիստ բարեբաղդաբար իրեն չի դպաւ. իւր արագընթացութեամբը որսորդին առջևէն անյայտ եղաւ, որն որ արդէն իւր հրացանը նորէն լեցրնելու վրայ էր:

Այս անգամ որսի գողեր չէին այժեամբ զարնել ուզողները, այլ անտառին միւս կողմը եղած բերդին տէրը Ֆէլքանսդէյնի Սեպուհին աղան պրզտի Ֆրէտէրիկոսն էր, որուն հայրը այն կողմերը պտրտելու եկեր էր իւր աներձագին հետ, որ կայսերական անձնապահ զօրաց հրամանատար էր. և անտառի պահապան Մօռխսն ալ հե-

տերնին էր : Այս վերջինը հրացանին
 ձայնը լսելով վազեց եկաւ , և շատ
 ուրախացաւ Յրէտէրիկոսին բարեբաղ-
 դաբար աղէկ նշան չի կրնալ առնե-
 լուն համար , և պզտիկ այծեամին դէպ-
 քը անոր պատմեց : Պզտի որսորդը
 հօրը աղաչեց , որ այս աղքատներուն
 տնակը երթալու հրաման տայ իրեն ,
 ան ալ տուաւ ըսելով թէ ինքն ալ պի-
 տի գայ : Յրէտէրիկոս շատ զարմացաւ
 այծեամին այն աստիճան ընտանութեա-
 նը վրայ , որ մինչև անգամ սկըսաւ զին-
 քը գգուել և տուած հացը կրծել : Քը-
 ոխաօլէնին առաջարկեց որ կենդանին ի-
 րեն ծախէ , և քսակէն երկու ոսկի
 Ժառօլէն հանեց ու անոր տուաւ : « Այ-
 ծեամը ձեզի ըլլայ , » ըսաւ պզտի գե-
 ղացին , մտածելով որ այս ոսկիով քա-
 ղաքին բժիշկը կրնայ համոզել՝ գալ
 իւր հայրը տեսնելու համար :

Այս սակարկութիւնը (փազարըք)
 հազիւ լըմնցեր էր , երբ Ֆէնքանըս-
 դէյնի Սեպուհը Հրամանատարին հետ
 տնակէն ներս մտաւ : Հրամանատարը
 հիւանդը տեսնելուն պէս աղաղակեց
 « Սիրելիդ իմ Նիկողայոս , մի թէ քեզ
 կը տեսնեմ , այս ի՞նչ ուրախութիւն է

ինծի համար » , և պատմեց Սեպուհին
 թէ ի՞նչպէս ատենօք օր մը Նիկողայոս³ իր
 կեանքը ազատեր էր , երբոր երկու ա-
 ւազակ մեծ ճամբուն մէջ իր վրայ յար-
 ձակեցան , « Ստուգիւ , սի՛րելիս , ը-
 սաւ Հրամանատարը Նիկողայոսին , չեմ
 գիտեր թէ առանց քեզի ի՞նչպէս այն
 փոանգաւոր վայրկեանէն ազատէի պի-
 տի , թողութիւն ըրէք ձեր անունը
 արձանագրելէս ետքը ձեզ մոռ-
 նալուս համար , երիտասարդ էի , և
 գրեթէ ան արկածէն անմիջապէս ետ-
 քրն ալ զինուորական ծառայութեան
 մտայ , և այս կողմերէն ալ հեռացած
 գտնուեցայ , բայց Մատուած զիս
 նորէն ձեր քովը բերաւ , անանկ վայր-
 կեանի մը մէջ , որն 'որ շատ սիրելի է
 ինծի , ըստ որում կարգը իմս է ձեզ
 օգնութեան հասնելու , վաղուրնէ՛ս կը-
 սեալ բերդին բժիշկը ձեզ տեսնելու
 պիտի գայ , և ամենեին բանի մը պա-
 կասութիւն չի պիտի քաշէք , դուն
 իմ կեանքս ազատեր ես , ես ալ ձե-
 րինը պահպանելու պիտի ջանամ : »

« Ես մեր նմաններուն օգնելու հա-
 մար Մատուծմէ ամեն մարդու վրայ
 դրուած պարտքը կատարեցի , պա-

տասխանեց Նիկողայոս , բայց այս վայրէ
կեանին կ'իմանամ Երկնային նախախ-
նամուծեան զօրութիւնը , Տէրը ը-
սած է ։

« Ձեր նմաններուն օգնեցէք , և
թէ որ դուք դժբաղդութեան մէջ իս-
նաք՝ ես ձեզի օգնութեան պիտի գամ » ,

Սարգարիտա ապշեցաւ և սիրտը
փղձկեցաւ , և Ֆոխտօլէն ալ կ'ու-
զէր որ առած երկու ոսկիները Ֆրէ-
տէրիկոսին ետ տայ , « Սի'րեւիս , ըսաւ
անոր սեպուհը , պահէ ատոնք իբրեւ
յիշատակ մը , բայց մեզի տուր քու
գեղեցիկ այծեամբ , որ մեր այս տեղ
գալուն պատճառ եղաւ , անիկայ մեր
քովը աղէկ կը պահուի , դուն հոգ
մ'ընէր : »

Ֆրէտէրիկոս երթալու ատենը փուճ
տեղը կը կանչէր այծեամբ , բայց կեն-
դանին տեղէն չէր շարժեր , և իր պըղ-
տի տիրոջը նայելով կարծես թէ « չէ ,
չէ , զիս սնուցանողէն զատուիլ չեմ
ուզեր ես » ըսել կ'ուզէր անոր , « Տը-
ղա՛ս , պատասխանեց Նիկողայոս , այս
պարօններուն հետ ուղեկից եղիր մին-
չեւ իրենց բնակարանը , ինչու որ քու
պղտի ձեռնասունդ առանց դժուարու-

Թեան տանելու միակ միջոցն է ։

— « Հատ աղէկ ըսիք , ըսաւ Հրամանատարը , այս գիշեր Ֆոխտօլէնը բերդը կը պահենք , և վաղը վերաբուժին հետ ես կ'առնեմ կը բերեմ » ։

Գեղացի մանկան անուշութիւնը , հեղութիւնը , անուաբարոյութիւնը , քաղաքավարութիւնը Ֆէնքանադէյնի ամուսնոյն անանկ հաճելի եղաւ , որիւր հօրը և էրկանը աղաչեց զանիկա բերդը պահելու , որպէս զի իւր աղին հետ ընկեր ըլլայ . ըստ որում երկուքն ալ մէկ տարիք էին ։

Այս խորհուրդը Սեպուհին հաճելի եղաւ , բայց առաւել եւս Հրամանատարին , որ միտքը գրած էր Նիկողայոսին և անոր ընտանեացը աղէկութիւն ընել ։

Հետեւեալ օրը , երբոր ճամբայ ելլելու պատրաստութիւն կ'ըլլար՝ Ֆոխտօլէն շատ գոհ եղաւ նորէն իւր հօրը քովը դառնալուն համար ։ Բայց բերդին դրանք առջեւէն անցնելու ատենը չի կրցաւ իր լացը բռնել , վասն զի չէր կրնար առանց ցաւելու իւր այժեամէն զատուիլ ։

« Այդչափ շատ կը սիրես զանիկա ,

ըսաւ Հրամանատարը ։

— Լսոր խօսք չի կայ , պատասխանեց տղան , ես ձեռքովս մեծցուցի անիկա և դուք ալ երէկ տեսաք , թէ ո՛րչափ ինծի կը սիրէ ։

— Ընանկ է նէ , տղաս , պատասխանեց Հրամանատարը , հոգ մ'ըներ , դուն անկէց երկար ժամանակ չի դատուիս պիտի . . . : Այս խօսքը բարի մանկիկը ուրախութեամբ լեցուց , բայց ամենեւին չէր գիտեր գլխուն գալէք բարեբաղդութիւնը ։

Երբոր տնակը հասան , բժիշկը Նիկողայոսին վէրքը քննելէն ետեւ իմացուց , թէ շուտով դարման ընելու ժամանակ է , ապա թէ ոչ քանի մը օրէն ետքը թեւը կտրել անհրաժարելի պիտի ըլլայ ։

“ Բայց այն կէտը չենք հասնիր , ըսաւ , և խօսք կուտամ թէ վեց շաբթուան մէջ վէրքը կը բժշկուի ” ։

— “ Բայց այս ալ կ'ըսեմ , շարունակեց բժիշկը Հրամանատարին դառնալով , այս բարի մարդուն թեւը առջի դօրութիւնը չի պիտի ունենայ , և գործածելու ժամանակն ալ պէտք է որ խնամք տանի անոր ” ։

— « Այս քեզի ամենեւին անհան-
գըստութիւն մը թող չի տայ , ըսաւ
Հրամանատարը Նիկողայոսին , ըստ ու-
րումայսու հետեւ ինքզինքդ ծանր աշ-
խատութիւններու տակ դնելու կարո-
տութիւն մը չունենաս պիտի , քեզի
ռոճիկ մը պիտի կապեմ , որով կարող
ըլլաս անանկ արհեստի մը ձեռք զար-
նել , որ քեզի աւելի յարմար գայ » :
Ետքը սկըսաւ Ֆոխտօլէնին համար խօ-
սիլ և հարցուց Նիկողայոսին ու Սար-
գարիտային թէ չէի՞ն մի ուրախանար
եթէ Սեպուհը և անոր ամուսինը ու-
զեն Ֆոխտօլէնը բերդը առնել և հոն
ուսմունք ստովեցընել տալ , և գեղե-
ցիկ ապագայ մը պատրաստել անոր :
Յայտնի է որ մեծ գոհութեամբ ըն-
դունուեցաւ այս վեհանձնական առա-
ջարկութիւնը » :

— « Ապա ուրեմն , շարունակեց Հը-
րամանատարը , մեր դաշնադրութիւնը
լըմնցընենք , Ֆոխտօլէնը մինչեւ իւր
հօրը կատարեալ բժշկուիլը գեղը կը
կենայ , որպէս զի բարի Սարգարիտա-
յին օգնէ հիւանդին խնամ տանելու ,
մինակ ամեն չկիրակի Ֆէնքանսդէյն
Թո՛ղ գայ և մինչեւ իրիկուն հոն թո՛ղ

կենայ իւր պզտիկ այծեամին հետ ունեցած յարաբերութիւնները չընդմիջելու համար : Այս պայմանները բաներնուդ կուգան մի ուրիշ : Նիկողայոս և իր կինը ապշեր մնացեր էին և Ֆուխտօլէն ալ ուրախութենէն կուլար : Դաշինքները լըմնցընելէն ետքը Հրամանատարը ձգեց գնաց : հետը տեսակ տեսակ ուտելիքներ բերած էր : և անոնցմէ զատ լեցուն քսակ մը տուաւ Սարգարիտային , որպէս զի բանի մը կարօտութիւն չունենան : Վերաբուժը ամեն օր հիւանդը տեսնելու կուգար , շատ անգամ կամ Հրամանատարին և կամ Ֆէնքանսողէյի Սեպուհին հետ մէկ տեղ կուգար : Սեպուհին ամուսինն ալ իր տղուն հետ այս բարի մարդոց այցելութեան գալու չի զգուցաւ , վասն զի աղէկ գիտէր և ի գործ կը դնէր Ս . Աւետարանին այս գեղեցիկ խօսքը : “ Ամենեւին մի՛ հեղգար հիւանդներուն տես երթալու , անանկով պիտի հաստատուիս մարդասիրութեան մէջ ” :

Թիէռիին մանկութիւնը. իւր գէշ հակամիտութիւնները :

Երբոր Նիկողայոս իր առջի ուժը գանելու վրայ էր, և Ֆռիտօլէն ալ իւր բարի վարմունքովը չէ թէ միայն իւր ծնողացը ուրախութեան պատճառ կ'ըլար, այլեւ օտարականաց ալ յարգանքը և բարեկամութիւնը իրեն կը գրաւէր, ձգենք վայրկեան մը այս բարեպաշտ ընտանիքն և ծանօթանանք Յովհաննէս Թիէռիին ընտանեացը :

Այս մարդը արհեստիւ սրմնադիր (տուարճը) էր, և մեծ պատիւ ու համարում (իթիպար) ունէր Սիլարինկ փաքրիկ քաղաքին մէջ, թէ իւր արհեստին մէջ վարպետ ըլլալուն և թէ իւր բարեմասնութեանցը համար :

Ասիկայ տղայ մը ունէր Թիէռի աւնունով, որ թէպէտ խելացի, բայց դժբաղդաբար իւր բարեփրտմօրը Սաարլէնին ձեռօքը աւրուած էր, ըստ որում մայրը միշտ պատրաստ էր անոր

յանցանայր ներելու, փոխանակ խրա-
տիւ զանոնք արդիւելու:

— « Սիրելի ամուսինս, կ'ըսէր Յով-
հաննէս Մատթէնին, ես ալ զաւակնիս
քեզի չափ կը սիրեմ, և արդարեւ սի-
ւելուս համար է, որ չեմ ուզեր անոր
ամենափոքր կամակորուծեանցն ան-
գամ ներել, և իւր չար հակամիտու-
թեանցը սանձ մը չի դնել: Սուրբ Գրո-
քին հետեւեալ խօսքերը աղէկ ապա-
ւորուած են մտքիս մէջ.

« Քու աղադ իւր երիտասարդու-
թեանը մէջ ինքըզինքին տէր մի՛ ձգեր...
ճուէ անոր վիզը երբոր երիտասարդ է,
և զանիկա խտրազանով (գամջը) պատ-
ժէ երբոր մանուկ է, ըստ որում երբոր
մեծնայ քեզի հնազանդիլ չի պիտի ու-
զէ, և քու հոգիդ դառն ցաւօք պի-
տի լինայ »:

— « Սիրելիս, կը պատասխանէր Մա-
տթէն, ես ադ առաճներուն իմաստու-
թիւնը ամենեւին չեմ հերքեր, բայց
չեմ կրնար մէկ կերպով մը սիրելի տը-
ղուս դէմ քեզի չափ խստութիւն գոր-
ծածելու հաճիլ. անիկա շատ կը վախնայ
քեզնէ, և հետեւաբար ինծմէ աւելի
քու խօսքըդ մտիկ կ'ընէ, սցսու ամե-

նայնիւ չե՞ս մի մտածեր, թէ անիկա աւելի հնազանդ կ'ըլար քեզի, թէ որ սիրտը բոլորովն ամեն վախերէ ազատելով միմիայն որդիական սիրոյ մաքուր շարժմամբ մը վարուէր ո՞ :

— « Լստոր հաւանական ըլլալուն կըրնայի հաւտալ, պատասխանեց Յովհաննէս, եթէ անսնէի, որ թիէռին քու խօսքերուդ անմիջապէս կը հնազանդի, որովհետեւ դուն զանիկա չես կշտամբեր, թէեւ շատ անգամ արժանի կ'ըլլայ : Երբոր քեզմէ հեռացած ըլլայ ու դուն ալ ուզես զանիկա քովդ ունենալ, չե՞ս մի պարտաւորիր անոր գալէն կամ պատասխան մը տալէն առաջ քանի մը անգամ զինքը կանչելու : Ընշուշտ անինծի հետ ալ նոյնպէս պիտի վարուէր. բայց ես զանիկա սկիզբէն պատժեցի, որով հիմա իմ խօսքս մտիկ կ'ընէ, ու անմիջապէս կը հնազանդի ո՞ :

Սասարլէն այս խօսքերուն իրաւացի ըլլալը կը ճանչնար. դժբաղդաբար զանոնք 'ի գործ դնելու կարողութիւն չուներ : ()ր մը երբոր շուկայէն կը դառնար՝ թիէռին ճիչերը լսելով գուշակեց, որ գէշ բան մը բրած ըլլալուն համար հայրը զինքը կը պատժէր ո՞ :

Մարիկ մարիկ, ողորմէ ինձի, ըսաւ
 Թիէռի մայրը տեսնելուն պէս, անոր
 գիրկը ինալով ու — « Ի՞նչ ըրաւ .
 հարցուց Սատրէն ու — « Ի՞նչ մի ը-
 րաւ պատասխանեց Յովհաննէս . գողու-
 թիւն ըրաւ . . . ու — « Ո՞հ տէր Աստուած .
 ի՞նչ գողցաւ ու — « Մեր դրացի դեղա-
 գործին . պարտեցէն երկու խնձոր ու .
 — ո Այն երկու խնձորին ըլլալիքն ի՞նչ
 է . երկու բնիոն (մանղըր) չեն արժեր .
 ըսաւ տղան, մօրը իրեն տէր ելելէն
 սիրտ առնելով ու — « Ի՞նչ արժեւ-
 նին ինչո՞ւդ պէտք է . պատասխանեց
 Յովհաննէս . չնչին բանի մը գողութիւնն
 ալ գողութիւն է . և ան որ կ'սկըսի ա-
 ուանց խղճահարութեան գնդասեղ մը
 կամ խնձոր մը գողնալ, վերջը թերեւ
 դրամ և ծանրագին անդամանդներ ալ
 կը գողնայ . իւր խղճմտանքը հանդար-
 տեցրնելու համար քանի մը ճշմար-
 տանման պատճառանքներ գտնելով,
 Քու խղճմտանքդ աղէկ կ'իմացընէր
 քեզի, թէ ըրածդ գէշ գործ մըն էր .
 ըստ որում խնձորները ուտելու ա-
 տենդ, երբոր ևս վրայ հասայ, սկը-
 սար սուտ խօսիլ, թէ դեղագործին տը-
 ղան տուաւ զանոնք քեզի ու :

Թիէ որ այս հանճարեղ հայրը միշտ
տուռնը ըլլար, ամեն դէպքի մէջ ա-
սանկ իւր տղուն վարքը շտկելու հա-
մար, փոքրիկ Թիէոփին ապագան այն-
չափ գէշ չէր ըլլար. բայց որմնագիր
ըլլալուն համար ամեն օր մէյմէկ տեղ
երթալու պարտաւոր էր. և ահա այս
հօրը տարակայուն թեան ժամանակն էր
որ տղան իւր մօրմէն երես առնելով
գլխէ կ'ելէր. Երբոր Սատրլէն նա-
խաճաշիկը պատրաստեց, Յովհաննէս
հրաման չի տուաւ իւր տղուն սեղան
նստիլ ըստ սովորութեան, — « Ղ-
ւաղակ մը, ըսաւ անոր, արժան չէ պար-
կեշտ մարդկանց ընկերութեանը մէջ
գտնուիլ. քեզի խրատ մը ըլլալու հա-
մար ահա քեզի հաց և ջուր, գնա՛
քու սենեակիդ մէջ առանձին կե՛րո՛ւ.
Եւ տարաւ Թիէոփին սենեակին մէջ
դրաւ ու դուռը վրայէն կղպեց.

Երբոր իւր կնոջը քովը դարձաւ,
ան ատենը անոր պատմեց, թէ տղան
դեղագործին տանը գաւիթը պարտէպէն
զատող վանդակին մէջէն այն երկու
խնձորը խոտին վրայ տեսնելով ի՞նչ
պէս զանոնք ձեռք ձգեր էր. փոքրիկ
խորամանկը երկայն գաւաղանի մը ծայ-

ըը գուլպայի ասեղ (չօրապ շիշի) մը ան-
ցունելով խնճորներուն, վրայ խօթեր
ու դուրս քաշեր էր։ Մատրլէն իւր
տղան այս հնարքին վրայ սկսաւ խնդալ
և էրկանը անիկայ չար գործ մը համա-
րելով տղուն տուած պատիժը քիչ մը
չափազանց երեւցաւ իրեն։

— «Սիրելի ամուսինս, ըսաւ Յովհաննէս,
չատ կը ցաւիմ այսպիսի գործ-
քի մը վրայ խնդալուդ համար, և շատ
բարեբաղդ կը համարիմ զիս անկէց
անցնելուս համար, չէ՞նէ աղէկ գիտեմ
որ դուն այն անպգամին ըրածին հա-
մար ամենեւին բան չի պիտի զուրցէիր։
Այս առթիւ մեծն Սողոմոնի խօսքե-
րը միտքս եկան։ յիշեալ մեծանուն
խմաստունը ըսած է »։

«Չարութիւնը շատ խորունկ ար-
» մատներ ունի տղին սրտին մէջ.
» բայց գաւազանը կրնայ զանոնք ան-
» կէց խլել »։

Յովհաննէս հաղիւ տունէն դուրս
ելաւ, երբ տկարամիտ Մատրլէն գնաց
իւր տղան բանաէն ազատեց, և իրեն
միրգեր (չէրէզ) տուաւ, նախաճաշի-
կին ատեն միայն հաց ուտելուն փոխա-
րէն մը ըլլալու համար, հրաման տը-

ւաւ անոր երթալ իւր հասակակից ըն-
 կերներուն հետ խաղալ, որոնք քաղա-
 քին մեծ ճամբուն վրայ ժողոված կերպ
 կերպ խաղերու կը պարապէին. Հա-
 ծանր յանցանք է ասիկա ան ծնողաց
 համար, որոնք իրենց զաւկրնին ինք-
 նիրեննուն կը թողուն. վասն զի ա-
 ռանց վերակացութեան մնալով իրարու
 գարշելի խօսքեր զուրցելու կը սովո-
 րին, ստակով խաղեր կը խաղան. որոնք
 ապօրինաւոր շահերու իղձ մը և
 ի՛նչ կ'ըլլայ ըլլայ դրամ ձեռք անցնելու
 փափաք մը կուտան իրենց. իրարու
 հետ անանկ կը կռոււրտին որ իրարու
 հազուստը կը պատուեն, և խնդալու
 համար իրարու նախատինքներ զուր-
 ցելէն ետեւ կ'սկըսին իրաւցրնէ մէկ-
 զմէկ նախատել և իրարու հետ ծեծ-
 կուիլ. թիէռի ասանկով իրար ծեծե-
 լու, անառակութեան՝ կռուասիրու-
 թեան և չարագործութեան սովորելով
 խումբին ամենէն գլխաւոր խաղցողն
 (գումարպազ) եղեր էր. ուղած ատե-
 նը իւր մօրմէն առանց դժուարութեան
 քանի մը դրամ կ'առնէր. չափազանց
 լիւրք էր և ասոր համար երբեմն իրմէ
 զօրաւորներէն ծեծ կ'ուտէր. բայց ին-

քըն ալ փոխանակ իրմէ տկարները կը
ծեծէր . ամեն մարդու առեւի էր . և ա-
մեն մարդ միայն չէր թիկնէ անունը կու-
տային իրեն .

Գ Լ ՈՒ Խ Օ .

Յովհաննէսին մահը . չար թիկնին մօրը դէմ անհը-
նազանդութեան մէջ կը գտնուի :

Իւր հօրը անդուլ խնամոցը շնոր-
հիւք թիկնի կ'ստիպուէր կանոնա-
ւոր կերպով դպրոց երթալու . և մա-
նաւանդ հոն ժամանակը պարտաւ չան-
ցընելու , վասն զի պարտաւոր էր հօրը
առջևը իւր համարները գուրցելու , և
իր գրավարժութեան և թուաբանու-
թեան տետրակները ցուցընելու՝ մա-
նաւանդ Առաքելոց թուղթերը՝ Աւե-
տարանը՝ և ուրիշ քրիստոնէական վար-
դապետութիւնները անսխալ գոց զը-
րուցելու . Բայց դժբաղդաբար Յով-
հաննէս իւր տղուն վարքը դեռ աղէկ

մը չի շտկած մեռաւ և փոքրիկ Թշուառականը իւր հօրը մահուանը վրայ քանի մը կաթիլ արցունք թափելէն ետե՛ աչվըները սրբեց, մտածելով որ իր հօրը տուած անպիտան կշտանքանքներուն և պատիժներուն երեսէն պիտի ազատի: Իւր մօրմէն այն աստիճան եւրես առաւ որ երբ մայրը վիճքը կշտամբել ուզէր առաջուան պէս կանոնաւոր կերպով դպրոց չերթալուն համար, կերպով մը վարժապետին կեղծամը (փերուգա) ծաղրելով և ծաղրալից կերպով մը ինքզինքն անոր նմանցընելով (Թագլիտ իթմէք) իւր մայրը կը խնդացընէր և անոր խօսքը մոռցընել կուտար:

Քաղաքին պատկառելի աւագերէցը Սատրլէնին տունը գալով իմացուց, որ թիէռին եկեղեցւոյն մէջ խելօք չէր կենար, և ուրիշ տղայոց ալ աղօթքը խանգարելու պատճառ կ'ըլլար: պատմեց նաեւ, թէ թիէռի քաղաքին մէջ հազարաւոր գէշ վարմունքներ ունեցած էր: Սատրլէն պատասխանեց, թէ հասակին հետ խելքն ալ կուգայ, որով թիէռի ան ատենը եկեղեցւոյն մէջ շատ ծանր կը կենայ:

և երբոր չափահաս ըլլայ բոլոր այս
գործքերէն ետ կը կենայ . զորոնք ին-
քը տղայական ճարպիկութիւն կը հա-
մարէր , և ոչ թէ ուրիշներուն ըսա-
ծին պէս անվայել վարմունք : Ասան-
կով այս անխոհեմ կիներ՝ կարծես թէ
իւր տղուն ամեն յանցանքները ծածկե-
լով անոր իշխանութիւն կուտար նորէ-
նոր յանցանքներ գործելու :

Որովհետեւ Յովհաննէսին մեռնելէն
ի վեր տանը մէջ ապրուստ ճարելու
համար առջի դիւրութիւնը չի կար .
ուստի Սատրլէն ալ առջի պէս չէր կրն-
նար դիւրաւ տղուն ստակ մատակարա-
րել երթալ խաղալու համար : Ասոր
տակէն ի՞նչ ելաւ :

Տղան առանց խղճահարութեան
սկըսաւ տանը կահ կարասիքէն ամեն
օր մէյմէկ բան գողնալ և տանել վաճ-
գնով ստահակ մարդկանց ծախել : Սա-
տրլէն սկըսաւ այս գողութիւնը իւր
տունը յաճախ եկող օտարականաց վրայ
ձգել . բայց ետքը իւր տղան լրտեսե-
լով իմացաւ , որ նոյն իսկ գողը իւր
տղան է եղեր : Ուստի սկըսաւ զանիկա
կշտամբել , բայց չափաւոր կերպով ,
զորոնք տղան ամենեւին բանի աեղ չի

դրաւ, Բայց երբոր ետքը ուրիշ նո-
րէնոր գողութիւնները բռնուելով
մայրը քիչ մը խիստ խօսեցաւ անոր,
չատ ծանր պատասխաններ առաւ
փոքրիկ չարագործէն, անանկ որ իրի-
կուն մը իւր մօրը ըսաւ, «Քու տուած
կշտամբանքներէդ համբերութիւնս
հատաւ, և տանը մէջ ինչ որ կայ նէ,
ինչպէս որ քուկդ է նոյնպէս ալ իմն է,
ուստի կարծեմ կրնամ ուղածիս պէս
բոլոր բաները ծախել, առանց ասոր
համար հրամանի կարօտութիւն ու-
նենալու: Եւ քիչ ատենէն տասնըհինգ
տարեկան կըլլամ, և հետեւաբար յայտնի
է որ ես ա՛լ տղայ չեմ սեպուիր»:

Մատըլէն տղուն աս խօսքերը լսելով
ապշեցաւ մնաց, մինչեւ ան ժամանակ
աչքերը կուրացընող կապը կարծես թէ
յանկարծ քակուելով վերջապէս խեղճ
կինը տեսաւ թէ ո՞րչափ յանցանք ու-
նեցեր էր իւր էրկանը ճամբան չի
բռնելուն համար:

Ասոր վրայ դառն արցունքներ թա-
փեց, և նոյն գիշերը ամենեւին աչքը
չի գոցեց, «Արժանի եմ, կ'ըսէր ինք-
նիրենը, տղուս այս վարմունքին, վա-
սըն զի պատճառը իմ տկարամտութիւն»:

նրա եղաւ : Հիմա ինծի ուրիշ բան չի մնար ընելիք բայց մէկ ճամբու մը հետեւել, պէտք է անմիջապէս զատուիմ այս պղտի թշուառականէն, որ ալ զիս չի յարգեր, և ուսկից ալ ամենեւին յոյս չունիմ ինծի հնազանդ ըլլալու : Հռատով զանիկա անանկ ձեռքերու յանձնեմ, որոնք հօրը պէս անոր հետ խիստ վարուելով վարքը ուղղելու կարող ըլլան, աշխատելու հասակի մէջ է, ուստի զանիկա գործաւորի մը քով աշկերտ տամ » :

Հետեւեալ օրը առտուանց կանուխ Սատրէն ելաւ իր ճանչուորներուն գնաց, որոնք կերպ կերպ վաճառականութեան կ'զբաղէին, և անոնց առաջարկեց որ իւր տղան քովերնին առնեն իբր սպասաւոր : Ամենեւին մէկըն ալ զանիկա չուղեց, թէպէտ և կիսնը պղտիկ գումար մը ստակ տալ ուղեց այս գործին համար : Ասոնցմէ 'ի զատ քանի մը արուեստաւորներու ալ աղաչեց իր տղին համար, ոմանք կ'ըսէին, « թիէռի շատ գէշ վարք ունի » : Ուրիշները « Բու չար թիէռիդ մեր տղոցը քովը տանելու ըլլանք նէ շատ պիտի զղջանք » :

Խեղճ կինը յուսահատած տուն դառնալու ատեն ճամբան այն բարի աւագերէցին հանդիպեցաւ, որ քիչ ժամանակ առաջ բարի խրատներ տրւած էր, որոնց ինքը ահանջ չէր կատարած. կարմրելով անոր մօտեցաւ և խոստովանեցաւ իւր տղուն բռնած չար ճամբան, և հոգեւոր հովիւէն թողութիւն խնդրեց տուած իմաստուն ու խելացի խրատներուն մօտիկ չընելուն համար:

— « Տիկին, ըսաւ բարի կարգաւորը. ես միայն սուրբ Գրոց մեղի հաղորդած ծանօթութեանցը համեմատ քեզի փորձառութեան խրատներ տալէ վատ ուրիշ բարիք մը չունիմ »:

« Ընդուսպ թողուած ձին անդարմանելի կ'ըլլայ, կ'ըսէ սուրբ Գիւրքը. և իր հաճոյիցը թողուած տղան ալ լիբ կ'ըլլայ »:

« Կը տեսնես որ գլխուդ եկածը այս վճռոյն ճշմարտութիւնը կ'արդարացընէ. թերեւս դեռ ժամանակ կայ գէշութեան առաջքն առնելու. Բոլ դիտաւորութիւնդ ի՞նչ է »:

Ստարլէն պատմեց ան ատենը, թէ ինք միտքը դրած էր իւր տղան սու-

նէն դուրս մէկ տեղ մը դնել. բայց ո՛ր վաճառականին և ո՛ր արուեստաւորին գացած էր նէ ամենքն ալ այս առաջարկութիւնը մերժած էին. լլապեւրէցն անոր որոշմանը հաւնեցաւ, և խոստացաւ այս մասին անոր օգնել.

ԳԼՈՒԽ Լ.

Թիէռի աշկերտութեան կը մտնէ :

Հետեւեալ առտուն յիշեալ արժանապատիւ եկեղեցականը գնաց Սաւորլէնը գտաւ, և անոր իմացուց, թէ ինքը Սիբայէլ անուն դարբնի մը հետ խօսած էր, և ան ալ հաճեր էր փոքրիկ թիէռին քովն առնելու. և թէ շատ աղէկ կը նային յիշեալ տանը մէջ, ուր էրիկ կնիկ դեռ իրենց մէկ հատիկ տըղուն կորստեանը վրայ կուլային, զոր առջի տարին լլատուած իրեն քով կանչեր էր, և որ գրեթէ թիէռիին հասակակից էր.

— « Այս բարի մարդիկը , ըստ քահանան թիկնիին , պատրաստ են իրենց զաւկընուն վրայ ունեցած բոլոր սէրն և գուլթը իրենց աշկերտին վրայ դարձրնել : մինակ հիմա քեզի կը մնայ որ անոնց սիրելի ըլլաս տանը զաւկին պէս : Արդ , սիրելիս , աղէկ վարուէ՛ , մարդ եղիր , որպէս զի քու մայրդ քու մանկութենէդ ՚ի վեր քեզի ըրած խնամքներուն համար մխիթարուի : Քու հօրդ յիշատակը ամենեւին մտքէդ մի՛ հաներ , և անոր պէս պարկեշտ եղիր : Դեռ չի ծերացած մահը զանիկա յաւիրշտակեց , բայց կրցաւ աներկիւղ Աստուծոյ դէմն ելլալ , որովհետեւ իր կեանքը անարատ պահեց : Անոր բարի ընթացքին հետեւելու համար միայն սուրբ Գրքին սա հետեւեալ վտեմ առածը միտքդ բերելը բաւական է քեզի » :

« Բոլոր քու գործքերուդ մէջ մը տածէ , որ թերեւ քու վերջին ժամուդ կը մօտենաս , և դուն ամենեւին մեղք չես գործեր » :

Աշխատիլը թիկնիին շատ հաճոյ չերեցաւ , բայց որովհետեւ աղէկ գիտէր , թէ առանց ասոր ամենեւին ապ-

րուստի միջոց մը չունենր, ուստի այս
 առաջարկութիւնը ընդունեց, և գործի
 սկըսաւ, դարբնոցին (տէմիրճի օւ
 ճաղը) կըրակը, սալին (էօրս) ճայնը
 սկըսան զինքը զուարճացընել, սը
 րամիտ էր, և վարպետն ալ իւր աշ
 կերախն յառաջադիմութեանը վրայ կ'ու
 րախանար, անանկ որ քիչ ժամանակէն
 սկսաւ կղպաքներ և փակաղակներ (աս
 մա քիլիա) շինել, Ախտո՛ս՝ ինչո՞ւ բըռ
 նադատուելու է ըսելու թէ ապիրա
 սութեան ոգի մը և գարշելի դիտա
 ւորութիւն մը այս սղան կը մղէր մեծ
 դիւրութիւն մը ստանալու անանկ ար
 հեստի մը մէջ, որ օր մը իրեն շատ
 աղէտներ պիտի բերէր գլխուն։ Այո՛.
 Թիէռի իր բաղդը կը փնտրուէր, բայց
 չէ թէ այն բաղդը, որ կրնայ ստաց
 ուիլ պատուաւոր աշխատութիւննե
 րով, դրամ հաւաքելու կը փութար,
 որպէս զի հնար եղածին չափ շուտով
 վատթար կեանք մը վարելու կարող ըւ
 լայ, ուստի երբէք առիթ մը ձեռքէ
 չէր փախցըներ այս սոսկալի նպատակին
 հասնելու դիւրութիւն մը գտնելու
 համար։

Միքայէլ օր մը Թիէռին առնելիւ

քի (վերէսից) խրկեց այն դեղագործին տուէնը, որուն վրայ ասկէ առաջ խօսած ենք, հոն աշկերտը սեղանատունը սպասել տուին, ուսկից երկու արծաթէ ամաններ գողցաւ: Չէին կրնար կասկածիլ որ այս գողութիւնը թիէռին ըրած ըլլայ, և կասկածնին իրենց աշկերտներէն մէկուն վրայ ձգելով զանիկա ճամբեցին:

Ուրիշ անգամ մըն ալ իր վարպետը վաճառականի մը տուն գործի զբաղած ըլլալով, վաճառականին գործաւորներէն մէկուն ժամացոյցը գողցուեցաւ իր սենեակին մէջէն, որուն դռանը կը դպարը խորտակեր էին: Ուստի այս չարագործութիւնը տանը սպասաւորներէն մէկուն վրայ ձգուելով տունէն դուրսըրին իբրեւ ծառայ անհաւատարիմ: Սերձապէս թիէռի ո՛ր տունն մանելու ըլլար անհնար էր որ բան մը չի գողնայ շատ կամ քիչ արժէքով, ինչ որ ձեռքն անցնելու ըլլար առանց զինքը երեսն հանելու, անանկ որ շարունակ ուրիշները իրեն համար հացերնուն կ'ըլլային:

()ը մը դարբինը իւր կնոջը հետ օգգականի մը հարսնիքին գնաց, աշ-

կերտը տանը մէջ մինակ մնալով այս առ-
 ոխի՞ք ձեռքէ չի հանելու համար, կեղծ
 բանլիքներով (թավշան) գլորոց մը բա-
 ցաւ, որուն մէջ տօպրակ մը ռիւ կար,
 մէջէն տասներկու հատ առաւ կար-
 ծելով, թէ չիմացուիր, բայց Սիբա-
 յէլիր ստակներուն թիւը աղէկ գիտէր,
 որովհետեւ ամեն շաբթու քանի մը
 ռիւ մէկդի կը դնէր, որպէս զի երկաթ
 և ածուխ (քէօմիւր) առնելու հա-
 մար պատրաստ դրամ ունենայ, որոնց
 միշտ կարօտ էր:

Սիբայէլ երբոր ռիւներուն պակսիլը
 տեսաւ կարծեց թէ կինը բան մը գը-
 նելու համար առերէ, բայց կարգէ
 դուրս կ'երեւնար իրեն, թէ ինչո՞ւ առ-
 աջուց բան մը չէր ըսած իրեն: Իր
 կինը դուրս ելած էր երբոր ինքը գըզ-
 րոցը նայեցաւ, և երբոր տուն եկաւ
 հարցուց անոր, և ան ալ պատասխա-
 նեց, թէ ինքը ամենեւին ստակներուն
 չէ դպած: Ան ատենը Սիբայէլ միտ-
 քը բերաւ կղպաքը քննել, և իմացաւ
 թէ կեղծ բանլիքով բացուած է, « Ա-
 սիկայ թիէռիին գործն է, պօռաց դար-
 բինը »:

Կինը շուտով խանութ իջաւ աշ-

կերտին հետ խօսելու որ լրբաբար այս անվայել գործը ուրացաւ, տիկինը համարձակ խոստովանելու կ'ստիպէր զինքը, թէոր այն աստիճան մոլորեր է ալ նէ։ « Երբեք քեզի կը ներէ կ'ըսէր կինը, քեզմէ զառ մէկը չի կայ որ այս գողութիւնը անոր վրայ ձգուի, մանաւանդ մինակ գուն կրնաս գորոցը բանալ »։ — « Հապա գուն տիկին, պատասխանեց երիտասարդ անամօթը, գուն չե՞ս մի կրնար ան ստակները ինծմէ աղէկ գողցած ըլլար »։

Այս խօսքին վրայ դարբնին կինը չի կրցաւ իւր անտարբերութիւնը պահել, և իւր բարկութենէն այնչափ բարձր պօռաց, որ դրացիները խանութ վաղեցին եկան, ըստ որում շատ զարմացեր էին դարբնին կնոջը ասանկ բարկութեամբ խօսելուն համար։

« Պէտք է ձեր աշկերտին սենեակը խուզարկութիւն ընել, ըսին դրացիները։ Եւ երկու ամուսիններուն հետ գացին այս խուզարկութիւնը ընել, թիէռիին աչքին սուշեւ, իսկ մը չի կրցան գտնել, ո՛չ կարասեաց, ո՛չ պահարաններուն, ո՛չ տախտակամածին և ո՛չ սենեակին որ և իցէ մէկ անկեանը

մէջ, Մեկողինը տակնուվրայ ըրին, բարձերուն ետին նայեցան, և մինչեւ անգամ մոխիւներուն և ծխնելոյղին (օճաղ) մէջն ալ նայեցան՝ բայց անօգուտ տեղը:

Աչկերար շատ դոհ կ'երեւար և արդարանալու վրայ էր, երբոր դրացիներէն մէկը ըսաւ. «Պէտք է անկողնոյն յարդերուն (սաման) մէջն ալ փնտռել. ասիկա շատ անգամ գողերուն, գանձապանակն է ո»:

Դարբնին կինը թեւը յարդերուն մէջ խօթելուն պէս, յարդէն կարծր բան մը ձեռքը դպաւ. ի՞նչ գտաւ. թուղթի մը մէջ փաթթուած երկու արծաթէ անօթ... «Ասոնք իմ վաղեմի վարպետինս են, պօռաց երիտասարդ մը, որ դեղագործին խանութը աչկերատութիւն ըրած էր. ես զասոնք վարպետիս նշանագրէն կը ճանչնամ որ վրան գրուած է, ի՞նչ բարեբաղդ գիւտ. գիտեմ որ կասկածները իմ վրաս ինկեր էին ո» — «Խառնէ՛ խառնէ՛, տիկին, ըսաւ վաճառականին տունէն փնտռուած ծառան, որ հոն դրացիներուն մէջ կը գտնուէր դեղագործին աչկերտին պէս»:

կինը յարդերուն մէջ ժամացոյց մը գրտաւ որ վաճառականի գործաւորին սենեակին մէջէն գողցուած ժամացոյցն էր « Ահա ես արդարացայ, ըսաւ հաւատարիմ ծառայն . . . բայց ի՞նչ ընեմ որ անոնք իմ վրաս կասկած ընելով ինծի ճամբայ տուին ո .

Միքայէլին կինը խուզարկութիւնը շարունակելով, այս անգամ տրցակ (տէսթէ) մը բանալի ձեռքն անցաւ, զորոնք թիէռի գաղտուկ շինած էր, և հասկըցուեցաւ որ անշուշտ, թէ վաճառականին տունը, և թէ իւր յատուկ վարպետին տունը զանոնք գործածած էր .

— « Վերջապէս ահա մեր բռններն ալ, ըսաւ կինը զանոնք դուրս քաշելով թուղթի մէջ փաթթած ո .

— « Թշուառական, ըսաւ Միքայէլ իւր աշկերտին . ի՞նչպէս կըցար իմ վստահութիւնս և բարեսրտութիւնս ասանկ չարաչար գործածել ո .

— « Չեմ գիտեր ի՞նչ կը ցուցնեն ասոնք, ըսաւ լռաբար սլափ գողը . հոգ գտած բաներնիդ ես բնաւ չեմ գողցած, ես երբէք այս կեղծ բանիքները չեմ շինած, և բնաւ ես

յարդերուն մէջ առանկ բաներ չեմ
դրածն :

— « Իժից ծնունդ , պօռաց Սի-
քայէլին կինը . դուն կ'ուզես հաւատացը-
նել որ , քու վարպետդ էր վաճառականի
գործակալին սենեակին կղպաքը բացող
ու ժամացոյցը գողցողը . բայց դե-
ղագործին անօթները գողցուած օրը
քու վարպետդ դեղագործին տունը
չէր . . . » :

— « Կարճ կապեցէ՛ք , ըսաւ ծա-
ռան . մեզի հիմա ուրիշ բան չի մնար
ընելք , բայց միայն երթալ դատաւոր
մը գանալ , որ իրաց առ փճակը քննէ ,
մեր երկուքին ալ հաւատարմութիւն
նը կապածի տակ իշխալով հացերնուս
եղանք . Այս փոքրիկ նենգաւորը ձեր
ալ պատուոյն դպաւ , պարոն Սիքայէլ ,
ուստի պէտք է որ դուք ալ մեզի հետ
դուք տեսչութեան ձեռքն յանձնելու
այս չարագործը , որ հոս իր ասելի
չարագործութեանցը վրայ լքութիւնն
ալ կ'աւելցնէ » :

— « Ախո՛ն , ըսաւ պարկեշտ ար-
ուեստաւորը . թէ որ միայն իմ բանե-
րըս գողցած ըլլար ես անոր պիտի նե-
րէի . բայց կը հասկընամ որ ձեր կտա-

բաժ պատիւը , յայտնի հատուցում
մը կը պահանջէ . մանաւանդ , որ այս
փոքրիկ Թշուառականը իւր յանցան-
քը խոստովանելով ներում խնդրելու
տեղ տակաւին նոր չարութիւն մըն ալ
կը գործէ . ուրեմն երթանք » :

Թիէռին սենեակին մէջ գոցեցին
երկու կղպաքի տակ , պատուիրելով ա-
նոր , որ աղէկ խորհի դատաւորին առ-
ջեւը ճշմարիտը խօսելու . և երեքը
մէկ տեղ , որոնք այս գործին մէջ մեծ
չահ ունէին , դատաւորին տունը գա-
ցին , և ուրիշներն ալ խանութը ի-
ջան անոնց դառնալուն սպասելով :

ԳԼՈՒԽ Ը .

Թիէռին փախուստը .

Թիէռի մինակ մնալով , գողութեան
բոլոր վկայութիւնները աչքին առջին
ունենալով , իւր վիճակին բոլոր վը-

տանգները կը տեսներ, այս բանիս ճա-
րը գտնելու միակ զօրաւոր միջոցը իւր
յանցանքը խոնարհաբար խոստովանիլ
և թողութիւն ուզել էր. բայց այս
տղուն չար հակամիտութիւնները, ու-
րոնց երկար ժամանակէ 'ի վեր կը հե-
տեւէր, ներկայ պարագայիս մէջ ալ
գէշ ընթացք մը բռնել տուին իրեն.

Երբոր դատաւորը զօրքերով հա-
սաւ պատժապարտը դատելու համար,
տեսաւ որ չարագործը պարտեղին վը-
րայի պատուհանէն փախեր էր, և ան-
կողնոյն սաւանններուն (չարշաֆ) միջո-
ցովը վար իջեր էր. Յարմար չէր դա-
տած արծաթէ անօթներն ու ժամա-
ցոյցը հետ տանել. բայց Ս'իբայէլ
իւր խօսքերը չի գտաւ. « Ընորհակալ
կ'ըլլամ Աստուծոյ, որ այս պարագայիս
մէջ մինակ իմ բաներս կորսուեցան...
Թող փոքրիկ չարագործը երթայ ու-
րիշ տեղ մը ինքզինքը կախել ապա ».

Դատաւորն ու զօրքերը թիէռիին
մօրը տունը գացին կարծելով, թէ փա-
խատականը հոն գացած է. բայց անի-
կայ զգուշացեր էր հոն ոտք կոխել.

Խեղճ որբեւայրին կայծակէ զար-
նուածի պէս եղաւ, երբ որ իր աղուն

դատապարտելի ընթացքը իմացաւ .
 իւր մայրական սրտին ամենէն աւելի
 կսկիծ տուողը իւր ցաւալի տկարամը-
 տութեանը գաղափարն էր , որով իւր
 թշուառական տղուն չար հակամի-
 տութեանցը (մէյիլ) արծարծելուն
 առաջքը չէր կրցեր առնել . « Այո՛ .
 ես յանցաւոր եմ , կ'ըսէր ինքնիրեն .
 տեսչութեան հալածածը իրաւունք
 ունի իմ անխորհուրդ տկարամտու-
 թիւնս ամբաստանելու » .

Թիֆէոյի անտառը փախեր էր . բայց
 հոն ալ կանգ չառաւ , և սկսաւ ա-
 ւելի հեռանալ . ամեն հալածմունք-
 ներէ ազատելու համար .

Հաս գոհ եղաւ ելքոր մութը կու-
 խեց , վառն զի բոլոր օրը վախ ունէր
 որ կը բռնուի , և պղտիկ ձայն մը լը-
 սելուն պէս կը կտրծեր լժէ զլրբեր կու-
 գան կոր զինքը փնտրուելու համար .
 Հաս յոգնած էր և փորն ալ անօ-
 թի էր , բայց ուտելու բան չունէր .
 ուստի թուփին վրայ պառկեցաւ քը-
 նացաւ , առաջուց ուրախանալով , որ
 հետեւեալ օրը առտուանց պատուա-
 կան կերակուր մը պիտի ունենայ իր
 12 -իւնովը . « ինձի չեն բռններ , որովհե-

տեւ գրպանս ստակ ունիմ, կ'ըսէր
ինքնիրեն, այսու ամենայնիւ ամենեւին
պիտի չիմացընեմ թէ ես ստակ
ունիմ» :

Իւր քուէին առաջին վայրկեանին
մէջ տեղատարաւ (սաղանագ) մը առաւ,
որ մինչեւ ոսկորը անցաւ, և
հետեւաբար շատ ցաւեցաւ իր առջի
գիշերուան փափուկ (եռամուշագ)
անկողինը կորսընցունելուն համար. ու
րուն մէջ ամենեւին անձրեւէ բանէ
վախ չուներ. « Համբերութիւն ընենք,
ըսաւ, մէկ գէշ գիշեր մը շուտով
կ'անցնի, վաղը սաւաններու մէջ
պիտի պառկիմ. մէկ աղէկ պանդոկ մը
պիտի ընտրեմ, հարուստ եմ. 12 տէա
ունիմ» : Եւ նորէն քնացաւ հետեւեալ
օրը աղէկ ճաշ մը ընելու և փափուկ
անկողին մը պառկելու ուրախաւ
լից ակնկալութեամբ :

Փախստականը խորունկ քուն մը
քաշեց մինչեւ առտու. Արեւը ծագեր
էր երբոր աչվըները բացաւ. ի՞նչ
տեսնէ ան ատենը. դիմացը բարձրահասակ
մարդ մը կայներ էր, մօրուօք,
աղտեղի հագուստով, ձեռքը ոստաւից
գաւազան մը բռնած, ուսին վը-

րայ փոքրիկ պայուսակ (հէյալէ) մը ,
 և ճախ կողմէն ալ մէջո պարապ չոր
 դդու մ (գապագ) մը կախուած :

— « Տարեկամ , ըսաւ այս մարդը
 թիւեռիին , ինչո՞ւ համար այս անտա-
 ոին մէջ եկեր կը քնանաս » . — « Շա՛մ
 բաս կորսնցուցի » . — « Միլախին
 կէ՞ն կուգաս » : — « Լլտանկ քաղաք
 ամենեւին չեմ ճանչնար » . — « Լլու-
 նըդ թիւեռի՞ է » . — « Կը սխալե՛ք » .
 — « Դա՛րբին Միքայէլն տունէ՞ն ե-
 լար » . — « Ես Միքայէլ անուն մարդ
 չեմ ճանչնար » . — « Դուն անոր 12
 հատ ռիւլը գողցար » . — « Դուք ին-
 ծի ուրիշին նմանցուցեր էք » . — « Լլ
 փոքրիկ չարագործ . հիմա վրադ կը նա-
 յիմ » :

Թիւեռի այս մօրուօք մարդուն գէմ
 գնելու զօրութիւն չունենալով , « Մի՛
 մասներ դիւ , ըսաւ անոր , ստուգիւ ես
 քու ըսածդ եմ . Ողորմէ՛ ինծի , ես քեզ
 կը վարձատրեմ » . Չեռքը գրպանը խօ-
 թեց ռիւլ մը հանելու համար . և բան
 մը չի գտաւ , « Տանա բուսաւ , ստակ-
 ները գրպանէս առեր են , պօռաց , կը-
 տոր մը հաց առնելու ստակ չունիմ և
 անօթութենէս ալ կը մեռնիմ կոր . . . »

Վա՛յ ինծի զիս տեսչութեան ձեռքը
տուր թէ որ կ'ուզես նէ . ա՛լ ապրելու
յոյս չունիմ' . Ու լալ սկըսաւ . — « Սի՛,
մի՛ յուսահատիր , տղաս , քսաւ մօրուօք
մարդը ասոր . սիրտս կը խշխշայ վրադ ,
անօթի ես նէ ահա հաց , բայց առաջ
իմ դդումէս կաթիլ մը օղի խմէ՛ որ զօ-
րանաս » :

Թիէռի հրաւերը կրկնել չի սուաւ ,
չատ ուրախացաւ երբոր անծանօթը
զինքը հետը ստանել ուզեց . և աւելի
ուրախացաւ երբոր այս մարդը իրեն իւ-
մացուց , թէ իր բնակարանին մէջ իրեն
հետ ճաշ մը պիտի ընէ . Տարօրինակ
բան մը կ'երեւնար իրեն , թէ այս թափ-
թըփած մարդը իրեն այնպէս կը խօսէր .
որպէս թէ ինքը ամենեւին բանէ մը պակ-
սութիւն չունի , և որովհետեւ խե-
լացի էր , կասկածեցաւ , թէ կրնայ ըւ-
լալ որ գրպանը եղած 12 ռիւբլ մու-
րացկան կարծած մարդը առած ըլլայ ,
որուն վրայ բոլորովին վստահ չէր կրը-
նար ըլլալ . և շատ կը վախնար որ չըլ-
լայ թէ անիկայ բռնել տայ զինքը , լնի-
կայ , որ գէշ ճամբու մը մէջ կը մըտ-
նէ միշտ անհանգստութեան մէջ պի-
տի ապրի :

Փախստականին աւաղակաց մէջ մտնելը :

Անտառէն դուրս չելած շատ պըտոյաներէն ետքը , թիէոի և իր ուղեկիցը լեռան մը ստորոտը հասան , և մագլցելով լեռնէն վեր ելլելով տափարակ բլուր մը հասան , ուր հին ասպետութեան ասեռնէն մնացած շէնքի աւերակներուն մէջ աշտարակի մը մնացորդները կը տեսնուէր . « Ահա՛ իմ բնակարանս , ըսաւ մօրուօք մարդը » . — « Ասիկա խօլակաց բերդը չէ՞ մի , որուն վրայօք մայրս ինծի շատ անգամ խօսած է , հարցուց թիէոի » . — « Ճիշդ , և ես ալ այն խօլական համարուածներէն մէկն եմ . ետեւէս եկուր , և ամենեւին բանէ մը մի՛ վախնար » .

Շատ մը աւերակներու մէջէն անցնելն ետեւ փախստականը իւր առաջ-

նորդին հետեւելով ստորերկրեայ բնա-
կարան մը հասան , որուն գաղանի
դուռը չի գիտցողները չէին կրնար
գտնել , և շուտ մը փոքրիկ քարայրի
մը մէջ մտան , ուր երկու երիտասարդ
մարդիկ կային , որոնցմէ մէկը այժեամ
մը կը խորովէր , և միւսն ալ սեղանի
մը առջեւ նստած կարծես թէ մեծ
ուշադրութեամբ դիրք մը կը կարդար ,
այս ահուելի բնակարանը լուսաւորող
կանդեղին առջեւ .

Պատին վրայ երեք հատ երկհար-
ուածեան հրացան կախուած էր ու-
րիշ դէնքերու քով , ինչպէս են ասոր-
ճանաչներ , մեծ սուրեր և գաշոյն-
ներ , խերանք բաց տակառ մը դրած
գինիով լեցուն բնակարանին մէկ ան-
կիւնը , յարդի վրայ փռուած անկողին-
ներ այս տեղին կահ կարասիքները կը
լրացրնէին , որոնցմէ թիէռի հասկը-
ցաւ թէ գողերու քարանձաւի մէջ
կը գտնուի . Գիրք կարդացող մարդը
թխամանորթ մըն էր քսան և հինգ տա-
րեկանէն աւելի , երեւելի դէմք մը և
մաքուր հանդերձներ ունէր , և իր
ձայնէն ու խօսուածքէն կը տեսնուէր ,
թէ ժամանակով երեւելի մարդոց

մէջ կրթութեամբ էր .

— « Զակոբ », ո՞վ կը բերեա կոր մեզի , ըսաւ թխմամորթ մարդը դռնէն եկողին . — « Քաջասիրտ դարբին մը , որ մեր մէջ տեղ գտնելու արժանի է , ըսաւ մօրուօք մարդը , հաւատարիմ հպատակ մը որ մեզի շատ օգտակար կրնայ ըլլալ . իւր կատարելութիւնները փորձելով ապացուցած է , և դեռ շատ պզտիկուց սկըսած է աժան գընով օգտակար բաներ հաւաքելու , զոր օրինակ , ոսկի ժամացոյց , արծաթէ առնօթներ և ալիւններ , իւր յաջողութեանը մէջ զինքը ընդմիջեցին և իրենց ցուցընելու վրայ էին , որ մեծ դատապարտութեան տակ ինկած էր , կեղծ բանալիներով սենեակներու դռներ ու գործոցներ բանալուն համար . Վարպետը ասիկայ բանարը դրեր էր տեսչութեան զօրքերուն ձեռքը յանձնելու համար . բայց այս խորամանկը աղէկ խաղ մը խաղաց . չուանի միջոցով տան մը առաջին դատիկոնին պատուհաններէն ճարտարութեամբ փախչելով , առանկ որ երբոր զօրքերը հասան թրուչունը արդէն իւր բունէն փախեր էր . Ես աս առտու ասիկայ անտառին մէջը

քնացած գտայ, և կը կարծեմ, Տէր,
որ դուք չի պիտի նեղանաք այս տղան
հոս բերելուս » :

— « Լսոր ամեն ըսածը ճիշդ է մի .
հարցուց թխմամորթը թիէռիին դառ-
նալով » :

— « Լսո՛ւ . ճշմարտութիւնը այդ-
է , պատասխանեց թիէռի » : վասն զի
աղէկ հասկըցաւ որ կրնայ այս խոստովա-
նութիւնը ընել ասանկ մարդոց առջե-
ւը առանց վախնալու : — « Լնպիտան ,
ըսաւ նորէն Յակոբ , պէտք էր որ ժա-
մացոյցն ու անօթներն ալ հետդ առ-
նէիր , դժուարակրելի բան մը չէին » :
— « Լնտառին մէջ քնացած ատենս
ստակները գրպանէս գողցան . պատաս-
խանեց վախստականը , և թէ որ ա-
նոնք ալ վրաս ըլլային , անոնք ալ պի-
տի գողցուէին և ես շատ բան մը չի
պիտի կրնայի տեսնել » : — « Լնհոգ
եղի՛ր , քու ստակդ կորսուած չէ , ա-
հա քու 12 տէլդ , ըսաւ Յակոբ զա-
նոնք սեղանին վրայ թափելով . ասոնք
քու բարի գալուստդ շնորհաւորելու
համար պիտի ծառայեն . . . , Հա՛
նայինք , Պետրոս ըսաւ Յակոբ այժեա-
մը խորովող մարդուն դառնալով , շուտ

ըրէ՛ ճաշերնիս պատրաստէ . աս խեղճ
տղան անօթութենէն կը մեռնէր կոր ,
երբոր ես իրեն հանդիպեցայ . կտոր մը
հաց կերաւ կաթիլ մըն ալ օղի խրմե-
լով” :

Յակոբ իւր պայուսակէն հաց , աղ ,
Հոլանտայի պանիր , վառօդ , կապար ,
ծրար մը ծխախոտ և խաղի թուղթ մը
հանեց . Պետրոս ալ իր խորոված մի-
սը բերաւ սեղանին վրայ դրաւ , և
թակսկ մըն ալ գինի հանեց տակառէն
(Ֆըլը) . թիէռի սեղանը նստելով չա-
փաղանց ակործանօք կերաւ խմեց . Եւ
դիտեց որ Պետրոս և Յակոբ երբորդ
մարդուն համար , որն որ Պ . Սալթէռ
կը կոչէին , ակնածութիւն մը ունէին .
ափկա նոր և կողին ընտանեացը և սոր-
ված ուսմունքին վրայ հարցութորձ ը-
րաւ , և շատ հետաքրքրութիւն ցու-
ցուց անոր մինչեւ ան օրը ունեցած
ընթացքը հասկրնալու . Ճաշէն ետեւ
Յակոբ նոր եկին կենացը համար դի-
նի խմեց ծանուցանելով անոր , որ ի-
րենց մէջ իր գործը պիտի ըլլայ հրա-
ցաններու և ատրճանակներու եր-
կաթները պրբել , և իրեն հետ որսի
երթալ և Պետրոսին ալ օգնել կերա-

կուր եփելու ասենք , Յակոբ միտքը
ուրիշ բաներ ալ ունէր ըսելու , զո-
րոնք ետքը պիտի յայտնէր անոր , եր-
բոր անոր բնաւորութեանը վրայ աղէկ
մը ապահովուէր ,

Երբոր սեղանը լըմնցաւ թիէոփին
ձեռքը հրացան մը տուաւ մէկ մ'ալ
ինքն առաւ և անոր սիրտ տալու հա-
մար քանի մը անգամ հրացանը պար-
պել տուաւ և ետքը առաւ զանիկա
իրեն հետ որս դողնալու տարաւ , թի-
էոփ այս առջի օրը փորձի համար պար-
պած հրացանին միջոցով այժ մը և
քանի մը հատ ալ ուրիշ վայրի կեն-
դանիներ զարկաւ ,

Այս հրահանգը շատ հաճելի ե-
րեւցաւ իրեն , և այս մասին ցուցը-
ցած յաջողակութեանը համար Յակո-
բին տուած գովեստներէն անախառ
ուրախութեամբ մը լեցուեցաւ , “ Իմ
երիտասարդ բարեկամս , ըսաւ իրեն
յիշեալ ծեր աւագակը , մեծ յիմարու-
թիւն է կարծելը , թէ միայն մեծա-
մեծները իրաւունք ունին որսորդու-
թիւն ընելու , վասն զի զանիկա իրենց
սեփհականած են , այս իրաւունքը ա-
մեն մարդու կը վերաբերի , մենք ըն-

չից հաւասարութեանը վրայ ընդհանուր սկզբունքներ ունինք, զորոնք Վալթէռ մեծ ճոռումաքանութեամբ կը բացատրէ :

Իրիկուան կերակուրնուս ժամանակը ես անոր աղաչեմ պիտի, որ այս պատուական վարդապետութիւնները քեզի մեկնէ, զորոնք բնական օրէնք կ'անուանէ : Երբոր դուն ասոնց համը առնես, ալ ամենապիտքը խղճահարութիւն մը չի պիտի մնայ սրտիդ մէջ մեր ընտրած ազատ և անկախ կեանքը վարելու ր :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ .

Աւազակաց ունեցած կրօնքը :

Բարայրը դարձած ատեննին Յակոբ Վալթէռին ծագումը թիէէռիին պատմեց. « Մնիկա, ըսաւ, Սաքսոնիայի ընտիր գերդաստաններուն մէկէն

սիրեալ մարդ մըն է . իւր ուսմունք-
ները երեւելի համալսարանի մը մէջ
կատարելագործելու ժամանակը՝ իր
ուսումնակիցներէն մէկուն հետ ու-
նեցած մէկ վիճաբանութեանը պատ-
ճառաւ մենամարտութեան հրաւիր-
ուեցաւ . Վալթէռ իւր հակառակոր-
դը մեռցուց, որուն ծնողքը ազնուա-
կան էին, և կայսերական պալատին
մէջ ալ մեծ ազդեցութիւն ունէին .
Ուստի Վալթէռ բռնուելու և բանտ
դրուելու վիճակի մէջ ըլլալով, ձգեց
փախաւ, և գաւառէ գաւառ թափա-
ռելէն ետեւ հոս մեր Պետրոս ընկերին
հանդիպեցաւ, որ նոյնպէս Սաքսոնիա-
ցի, և Վալթէռին քաղաքակից է ա-
տաղճագործի (մարանկօզ) որդի . Պե-
տոս եկեր այս կողմերը որսի գող եղեր
էր . որովհետեւ ան ալ Սաքսոնիայէն
փախչելու ստիպուեր էր . ըստ որում
հոն գնդապետի մը գրագիր ըլլալով,
որ մը խաղի մէջ գումար մը ստակ կոր-
սընցուցեր է . որ այն գունդին տա-
լու համար իրեն յանձնուեր է եղեր .
Վալթէռ ալ Պետրոսին պէս որսի գող
եղաւ . ես ալ ետքէն ասոնց հետ միա-
ցայ . և թէպէտ դուն զիս ազատու ու-

պատուած հագուստներով կը տեսնաս , այսու ամենայնիւ ես ալ առաջ հարուստ մարդ մըն էի , իմ բարձր հասակիս և ձիերը մարգելու յաջողակութեանս պատճառաւ Ֆէնքանսդէյնի բերդին կառապան ընտրուեցայ : յապաւինած հագուստներով հարուստ վարձակալի մը աղջկանը սիրելի եղայ , ուստի անոր հետ կարգըվեցայ և ես ալ իր ուղածին պէս վարձակալ մը եղայ : իմ կարգըվելուս նպատակը ազատ կեանք մը վարելու համար էր , որովհետեւ գերութեան մէջ երջանակութիւն չեմ ճանչնար , բայց ամուսինս մօրաքոյր մը ունէր , որ զիս միշտ կը կշտամբէր տունէն դուրս զբօսանքի երթալու համար , իսկ ալ ինչ որ ունէի նէ ծախեցի ամենն ալ մսխեցի , բնաւ չեմ ցաւիր ասանկ ընելու համար , վասն զի հիմայ ան ժամանակէն շատ աւելի երջանիկ եմ , Յարասի (գուշ աղաճը) աւելներ կը շինեմ , և զանոնք քաղաքներուն և գեղերուն մէջ ծախելով մեզի պէտք եղած պաշարները կը հոգամ , Ստակնիս շատ է , և չըլլայ ալ նէ գանալու կերպը գիտեմք : կը տեսնես որ շատ երջա-

նիկ կ'ըլլաս , թէ որ մեր աչքը մանեա » .

Յայտնի է որ թիէռի շատ սիրեց
այս անկարգ կեանքը . որուն յանկու
ցիչ գեղեցկութիւնը իրեն կը գո
վէին : Այսու ամենայնիւ իւր խրղճ
մըտանքը իրեն կը յիշեցընէր , որ այս
սկզբունքները իւր հայրենական տանը
մէջ սորված սկզբունքները չէին , և
առաքինութեան համար իւր հօրը
տուած խիստ խրատները իւր մաքին
մէջ նորէն կը տպաւորուէին : Բայց
Վալթէռին թիւնալից խօսքերը բոլո
րովին եղծեցին այս բարեգուշակ ներ
գործութիւնները :

« Արդարեւ , կ'ըսէր աւաղակապե
տը . մենք օրինաց հակառակ ենք . բայց
ինչո՞ւ համար ընկերական օրէնքները
բնական օրինաց հակառակ են : Արդ
ճշմարիտ է , որ օրէնքները հարուստ
ներուն կուսակից և աղքատաց հա
կառակ են , արուեստական և կամա
ծին են . . . բոլոր մեր ընկերական դը
րութիւնները բարեկարգութեան կա
րօտ են , և խորհրդածող մարդոց նը
կատմանցը արժանի չեն : Մեր ման
կութեան ժամանակը Աստուծոյ օրի
նաց վրայօք կը խօսին մեզի . մեր հո

գինն ապշեցնելու և մեր դատողութիւնը մոլորեցնելու համար . . . , ինչպէս օրէնքէն ՚ի զատ ուրիշ ամէն կըրօնքները յիմարութեամբ լեցուած են . . . : Սենք միայն բնական օրէնքը ճանչնանք , և բնական օրէնքէն զատ բան մը չընդունինք » :

Թիէոփ մեծ ուշադրութեամբ մը տիկ կ'ընէր այս ատենաբանութիւնը , և ինչպէս որ վերը ըսինք (անխելք աղայ) մը չուլալով հասկըցաւ , թէ ինքը գողերու քարայրի մը մէջ կը գանուի . և ատենաբանութիւնն ընող մարդն ալ դիտմամբ անանկ սկզբունքները յօրինելու էր , որ Թիէոփ իւր մայրական հաւատքը ուրանալու և քաղաքական սահմանադրութիւնները պարսաւելու կարող ըլլայ : Սարդիկ աշխարհս լուսաւորող արեւէն աւելի այրող լաւող հրդէհին ուշադրութիւն կ'ընեն :

Ուստի Թիէոփ հակամիտեցաւ , ընկճեցաւ , և մինչեւ անգամ սիրտը բոլորովին գրաւուեցաւ քարայրին այս բեմբախօսէն , որն որ այս ալ յաւելցուց . « Սիթէ Մատուած մարդոցմէ ոմանք հրամայելու և ոմանք հնազանդելը՞ համար ստեղծած է , Ո՛չ , աւ

նոնց ամենքն ալ հաւասար ստեղծեց .
 վատութիւն է հիմակուան զօրաւարաց
 առջեւ գլուխ ծռելը » : Այս խօսքե-
 ըր ըսելով , Վալթէռ , որ խիստ ճար-
 տասան էր , հպարտութեամբ չորս կող-
 մը նայեցաւ և արտմեցաւ , իբր թէ
 կիկերոնին պէս բազմաթիւ ունկնդիր
 չունենալուն վրայ կը ցաւէր : Ահա
 այս անկախութեան թիւնալից առած-
 ներովն և բարեկարգութեան անօրէն
 իտէաներովն էր , որ Վալթէռ իւր հայ-
 րենակից Պետրոսը մոլորեցուց . որն որ
 առաջին անգամ իրարու պատահած ա-
 տեննին ըսեր էր . « ի բոլոր սրտէ կը
 փափաքիմ հօրս գործարանը դառնա-
 լու թէ որ հնար ըլլար » : Այս թշուա-
 ռական դպրոցին մէջ թիէռի վերջա-
 պէս նախապաշարմունք համարեց կը-
 րօնքին այն վսեմալից պատուիրանքնե-
 ըր , որոնք պատուոյ , պարկեշտու-
 թեան և առաքինութեան զգացմունք-
 ներ կը քարոյեն :

ԳԼՈՒԽ ԺԸ .

Աւագակաց դաւադրութիւնը :

Յակոբ շատ անգամ թիփեռին որ սորդութիւն ընելու կը տանէր : ()ը մը որ բան մը չէին կրցեր ձեռք ձգել , և դեռ անտառին մէջէն դուրս չէին ելեր . Յակոբ քաղաքացի ճանապարհորդ մը տեսաւ , որ մինակ էր : “ Դուն հոս պահվըտէ , ըսաւ Յակոբ իր երիտասարդ ընկերոջը , և միայն ան ատենը ինծի եկուր երբոր սուլմունքով (ըստըք) մը քեզ կանչեմ ” : Այս ըսելով ճանապարհորդին ճամբան կտրելու գընաց , թիփեռի տեսաւ , որ Յակոբ քաղաքացիին հետ խօսելու ատենը ձեռքը ատրճանակ մը բռներ էր և քաղաքացին ալ գրպանէն շատ բաներ հանելով անոր կը յանձնէր : Յակոբ շուտով իւր ընկերոջը քով դարձաւ , իրեն մէկ քսակ մը , մէկ ժամացոյց մը և մէկ արծաթէ քթախոտի տուփ մը

ցուցնելով : « Տե՛ս աս օրուան վա-
տակնիս , ըսաւ , բնակարանը դառ-
նանք » : Ետքը քսակը նայելով տա-
սը տուքաթ , հինգ ուիստալ¹ , տասը
էսքալէն² գտաւ . որուն գումարը ընդ-
ամենը կ'ըլլար 50 տալի չափ :

« Իւր հանդերձէն , ըսաւ Յակոբ .
իմացայ որ ճանապարհորդը այն մար-
դիկներէն մէկն էր , որոնք ուրիշնե-
րուն բաւական չունեցածը իրենք շատ
ունին . այս շատին քանի մը փոքրիկ
մասը առնելով՝ հաւասարակչութիւ-
նը կանգնելու կ'աշխատիմ . և ապա
հով եղիր , որ Վալթէռին քարոզած
սկզբանցը համեմատ ասանկ գործելու
ամենեւին խղճահարութիւն մը չեմ
զգար » :

— « Բայց թէ որ իր ունեցածները
կողոպտելու թող չի՞ տար , հարցուց
Թիէռի . . . » :

— « Շճմարի՛տ , իրեն գէշ կ'ըլլար .
բնաւ իր կեանքին չէի խնայեր . վասն
զի գէշ հարուստ մըն էր անիկայ . ես
առաջ անկէց ողորմութիւն ուզեցի ,
ի՞նչ ըսէ նէ կը հաւնիս . պատասխա-

1 Մէկ ուիստալը մեկուկէս ֆիօրին է :

2 Էսքալէնը երկու ղուռուշէն քիչ մը աւելի կ'ընէ :

նեց , թէ չի կրնար բան մը տալ ինծի :
Ուրեմն անիկա անճնաատէր մըն է , և
բնական օրէնքն ալ ինծի կ'ըսէ , թէ
հարուստներուն աւելորդը աղքատ-
ներուն կը վերաբերի » :

— « Բայց , Յակոբ , դուն ինծի ը-
սած ես , որ աստե՛նօք դուն ալ հա-
րուստ էիր . ուստի թէ որ մէկն ալ
քեզ կողոպտել ուզեր նէ թող կու-
տայի՞ր » :

— « Օհո ասանկ չէին կրնալ կո-
ղոպտել . ես ունեցածս չունեցածս
մէյմը մէկուն մէյմը միւսոյն հետ կե-
րայ . և հետեւաբար ես ինքզինքս այս
առատաճեռնութեամբ կործանեցի . ա-
սոր համար բոլորովին բնական բան մը
կը թուի ինծի , երբոր քիչ մը բան
ունեցողները զանիկա ինծի հետ կը
բաժնեն » :

Ինչպէս որ կը տեսնուի , Յակոբ
ամեն բանի պատասխան կը գտնար . և
թէպէտ խիստ դէշ էին , այսու ամե-
նայնիւ իր ստուծիւնները դիւրաւ կը
տպաւորուէին ապականեալ մտքի մը
մէջ : Առաջները թիէռի մեծ ճամբու
մը վրայ ճանապարհորդի մը վրայ յար-
ճակելու միմիայն գաղափարէն սոսկա-

լով կը դողար . բայց հիմա այս եղեւ .
 նագործութիւնը այնչափ դատապար-
 տելի բան չէր երեւար իրեն . Ասան-
 կով էր , որ Վալթէռ , Պետրոս և Յա-
 կոբ նախ որսի գող և ետքը աւազակ
 եղեր էին , և մինչև անգամ սպանու-
 թիւններ ալ գործեր էին Մեծ
 բանաստեղծի մը հետեւեալ վճիռը
 շատ ճշմարիտ է .

« Անգամ մը մեղաց մէջ ինալ բա-
 ւական է . մեղք մը միշտ ետեւէն
 ուրիշ մը կը բերէ » . Քարայրը դար-
 ցած ատեննին Յակոբ իւր կողոպուտը
 մէկ դի դրաւ . ետքը գնաց բոլոր պա-
 շարները նորոգելու , որպէս զի ան օրը
 առատայորդ և համեղաճաշակ կերա-
 կուր մը ուտեն . թիէոի որ իւր մօր-
 մէն սորվեր էր իւր փորը Աստուծոյ
 պէս պաշտել , այս մարդոց որկրամո-
 լութեանը վրայ չափազանց կ'ուրախա-
 նար . — « Համարձակ խօսէ՛ , ըսաւ ա-
 նոր Յակոբ , մեզի հետ կեալ կ'ուզե՞ս » .
 և անոր հաստատողական պատասխա-
 նին վրայ իրեն հարցուց նաեւ , թէ
 « անտառին մէջ ճանապարհորդը կո-
 ղուպտելու ատեն , թէ որ ճանապար-
 հորդը իրեն դէմ գներ նէ , և զանիկա

նուաճելու համար զինքը կանչելու կարօտութեան մէջ գտնուեր նէ իրեն օգնութեան գա՞ր պիտի » , թիէոի այս մասին ալ անոր ապահովութիւն տուաւ : — « Հատ աղէ՛կ , ըսաւ անոր , կը տեսնեմ որ դուն մերն ես , և մենք ալ կրնամք քեզի վստահիլ . և հետեւաբար . Տէր իմ Վլաժէռ , մեր միտքը դրած առաջարկութիւնը յայտնէասոր » :

Վլաժէռ այս կերպով սկըսաւ խօսիլ : « Մտածելու կարող մարդիկ կը հասկընան , որ մեր բանեցուցած արհեստը նպատակ մը ունի , որ է բազմադերնիս փնտրուել . որպէս զի յետոյ կատարեալ ազատութեամբ մը և անթերի անկախութեամբ ապրելու կարող ըլլանք : Հոս մենք անտառները եկող հիւրերուն հետ կը պատերազմինք , որն որ կը ցուցընէ մեր հզօր մեծամեծներուն , որ մենք չենք կարծեր , թէ լստուած այս անհուն անտառները քանի մը մարդոց կալուած ըլլալու համար ստեղծեր է : Սենք երբեմն երբեմն ասոր ապացոյցներ կուտանք անձնասէր անձինքներուն , իրենց լիուր ունեցած ոսկիէն քիչ մը առնելով . ու

րովհետեւ հարուստները իրենց զօ-
 րութիւնը չարաչար կը գործածեն սե-
 րնդի իրաւամբ երկրին բարիքները ի-
 րենց յատկացնելով, անոր համար մեր
 կարգին ալ՝ մենք այս բարեացը բա-
 ժանորդ կ'ըլլամք հզօրութեան իրա-
 ւամբ : Բայց մենք աննշան կերպով
 մը աշխատած կ'ըլլամք կոր այս նպա-
 տակին համար, ինքզինքնիս վտանգ-
 ներու մէջ ձգելով, և մեր տուած
 դասերը անպտուղ կ'ըլլան կոր մարդ-
 կային ազգին բարեկեցութեանը հա-
 մար : Այս մեր գտնուած նեղ շրջա-
 փակէն դուրս ելլալու միջոց մը ու-
 նինք, պէտք է ճիգ մը ընել, և մեր
 միջոցները ազէկ ձեռք առնելով, այս
 ճիգը՝ յաղթելու մեծամեծ դժուա-
 րութիւններ չի ներկայացրներ : Ս'է-
 կէն 'ի մէկ հարուստ կրնանք ըլլալ
 Ֆէնքանսդէյի բերդին մէջ գտնուած
 հարստութիւնները կողոպտելով... »

Անանկ սպառազինեալ մարդիկներ
 և բաղմաթիւ ծառաներ պարունակող
 զօրաւոր բերդ մը կողոպտելու գաղա-
 փարին՝ թիէռի ոտքէն մինչեւ գլու-
 խը դողաց . բայց շուտով ապահով ե-
 ղաւ կարծելով որ Վալթէռ" ասիկա իւր

քաջասրտութիւնը փորձելու համար
կ'ըսէ կոր , անանկ որ այս կանխաբա-
նութիւնը իւր հողւոյն վրայ ազդած
սոսկումին յաջորդեց պարզ հետա-
քրքրութիւն մը աւազակապետին խօս-
քին պատճառը իմանալու համար :

« Ուշադրութեամբ իս մտիկ ըրէք .
շարունակեց Վալթէռ , միւսներուն
դառնալով , երբոր ամենը ձեզի յայտ-
նեմ , մէջերնուս ամեն մէկը կրնայ իր
կարծիքը յայտնել այս առաջարկու-
թեան վրայ : Գիտեմ որ Ֆէնքանսդէյ-
նի բերդը բուն պատերազմի ասպա-
րէզ մըն է , և մէջը քաջասիրտ զօր-
քեր կան , որ խաղաղութեան ժամա-
նակ երկրագործ եղած են : Ուստի
խնդիրը յայտնի զօրութեամբ անոր վը-
րայ յարձակել չէ , այլ գաղտագողի
ներս մտնելու և մէջի գանձերը առանց
սրոյ կողոպտելու վրայ է : Մենք կա-
րօտ եմք թիէռիի պէս մարդու մը ,
որ արհեստիւ սորված է կեղծ բան-
լիքներով կղպանքներ բանալ : Մենք
տեսակ տեսակ կեղծ բանլիքներ ու-
նինք , որոնք իր հետը կ'առնէ . և իր
սրունգին վրայ վարպետութեամբ ա-
նանկ խոց մը կը բանամ , որ շատ փորձա-

ուս աչքերն անգամ չեն կրնար անոր
 կեղծ ըլլալը հասկընալ . իրիկուն մը
 բերդին դուռը կ'երթայ իբրեւ ճա-
 նապարհորդ մը , որ իւր վերքին ցա-
 ւէն քալելու դժուարութիւն քաշե-
 լով ուշ մնացած է , զինքը ներս կ'ըն-
 դունին Երբոր ամեն մարդ քնա-
 նայ , սենեակները տանող վայրագաւի-
 թը կը բանայ , ետքը պարտէզը կու-
 գայ դաշտը բացուող ծածուկ դրո-
 նակն ալ մեզի կը բանայ . Յակոբ՝ որ
 բերդին ներսի դիին շատ ծանօթ է ,
 շիտակ մեզ գանձատուներ կը տանի ,
 ուր կը գտնուի դիզուած ոսկի , ար-
 ծաթ , գոհարեղէններ եւայլն . զանոնք
 շատ դիւրութեամբ կը կողոպտենք , և
 փութով այս երկրէն կ'ելլենք , և ու-
 րիշ տէրութիւն մը կ'երթանք կը բը-
 նակինք կեղծ անուններով : Ես ձեզ
 մեծ մայրաքաղաք մը կը տանիմ : Հոն
 մեր առջին լայնարձակ արահետ մը կը
 բացուի , և կ'ուզեմ , որ մեր ունեւիք
 հարստութիւնները ուրիշ աւելի մեծ
 գանձեր դիզելու համար գործածենք :
 Այն երկրին մէջ մեծ փառք ես ինք-
 զինքս Ղարուս բարեկարգող պիտի անուա-
 նեմ , Ասոր համար բաւական է միայն

համոզման կերպեր գործածել գիտնալ, մինչեւ յանդգնութեան աստիճանը հասած համարձակութիւն ունենալ, արիաքար արհամարհել քաղաքական և կրօնական սահմանադրութիւնները, իւր ունկնդիրները վարմացնել ու զմայլեցնել, լրբաբար մարդիկն ու իրերը զգուելի ցուցնելով,...

Եւ այս բաներուն համար դժուարութիւն չեմ քաշեր. ապահով եմ, որ ստակ կը վաստակինք և շատ ստակ. մեր մէջը հաւասարութեամբ կ'ապրինք. հարուստ և անկախ կ'ըլլանք և գերերջանիկ կեանք մը կ'անցունենք։ Ասոնք ձեր ամենուն ալ բանին կուգան » :

— « Եւ, ըսաւ Յակոբ, բերդին գործը շատ դիւրին կը գտնեմ, և պարծանք կը համարիմ ինծի անոր առաջին գաղափարը ես ունենալուս համար, երբոր մեր երիտասարդ դարբինը մեր մէջը բերի » :

— « Եւ ալ Յակոբին կարծիքը ունիմ, ըսաւ Պետրոս, և ուրիշ երկիր մը երթալ և մեր հարստութիւնները շատցընելու մասին ալ՝ Վալթէռին խելքին բռնորովին կը հաւնիմ, արդէն

անոր վրայ Բարեկարգողի անմահ փառաւորութիւն մը կը տեսնեմ. մեծ տիրոջ մը պէս ապրիլ և իրմէ մեծ չունենալ, աւիկայ ինծի համար զմայլելի է ։

— « Հարուստ և անկախ ըլլալ, աւիկա իմ բանիս աղէկ կուգայ, ըսաւ Թիէոփ, կ'ընդունիմ այս առաջարկութիւնը և կը խոստանամ իմ բոլոր նախանձաւորութիւնս և ճարտարութիւնըս բանեցնել անոր յաջողակութեանը համար » ։

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Բ .

Ըյծեամբ դաւադրութիւնը փութը կը հանէ ։

Ամենքն ալ այս մեծ ճեռնարկութեան միաբան հաւանութիւն տուին ։ Բերդին բժիշկը քանի մը օրուան համար տեղ մը գացեր էր, և ան օրերը օգին ամպամած ըլլալուն պատճառաւ գիշերները խիստ մոռթ կ'ըլլային. Սէստի դաւադիրները այս բարեյաջող ժա-

մանակէն օգուտ քաղելու համար . թիւ
էոի ձեռքը գաւազան մը և կեղծ բան-
ւիքներ հետն առած դէպ ՚ի Ֆէնքանս-
դէյնի բերդը . Ճամբայ ելաւ իւր մէկ
սրունգը հինուամին քուրջներով փաթ-
թուած էր հիւանդի մը պէս . իւր
սոսկալի ընկերներն ալ քիչ մը տեղ ա-
սոր հետ ընկերացան , ուսկից ուրա-
խութեամբ տեսան անոր մեկնիլը ինք-
զինքը կաղ ձեւացնելով , և գալ ցա-
ւազնոտ դէմքով մը բերդին դուռը
նստիլը : Այս վայրկեանին Ֆէնքանս-
դէյնի սեպուհը իւր Ամէլի կնոջը և
Լուիզա ու Ֆրէատէրիկոս տղոցը հետ
դուրսն էր և գրեթէ թիւէոիին հոն
եկած նստած վայրկեանին անոնք ալ
հասան . մեր փոքր նենգաւորը ամե-
նեւին միջոց մը զանց չորաւ զանոնք ՚ի
գութ շարժելու համար , մեծ ցաւ
ցուցնելով , որ գիշեր չեղած քաղա-
քը չի կրնայ պիտի հասնիլ . վասն զի
իւր վերքը հազիւ թէ քալելու ուժ
թողուցեր էր վրան :

— « Սիրուն հարիկ , չի պիտի մեր-
ժէք , որ այս մարդը այս գիշեր մեր
տունը կենայ , անանկ չէ՛ր սաւ փոք-
րիկ Ֆրէատէրիկոս » :

— « Սէ տղաս , իմ միտքս անիկայ
ընդունել չէ » :

— « Հապա՛ , ես շատ ապահով էի
զանիկայ ընդունելուդ , ըսաւ Սուրբ .
վասն զի մայրս երէկ մեզի սուրբ Գրո-
քին սա գեղեցիկ խօսքերը կարդացնել
կուտար , պատուիրելով որ զանոնք
գործով ալ կատարենք :

« Քու հացիդ մասնակից ըրէ՛ անի-
» կայ , որ անօթի է . և քու տունդ
» ընդունէ՛ այն աղքատները , որ չեն
» գիտեր ո՞ւր երթան » :

Բարեսիրտ Սեպուհը սիրով երի-
տասարդ մարդուն թեւը մտաւ , որ
քալելու շատ դժուարութիւն կը ցու-
ցընէր : Օանիկա բերդէն ներս խօ-
թեցին , սփոփիչ կերակուրներ տուին
անոր , և նենգաւորին երախտադիտու-
թեան նուաստ խօսքերն ալ հետեւ-
եալ նախատեսութեան առածը բոլո-
րովին կ'արդարացնեն . « Քու թշնա-
» միդ շրթունքներուն վրայ քաղցրու-
» թիւն ունի , և իր սրտին մէջ քեզ
» կորսընցնելու կը նայի » :

Թիէռի հաց կերած ատենը Սե-
պուհին կնիկը անկողին մը պատրաս-
եւել տուեր էր , և իր հրամանաւը այս

Ճանապարհորդ կարծուածը հանգըստանալու սենեակը տարաւ, Այս բարեսիրտ տիկինը նմանապէս հրամայեց իր ծառաներուն մէկուն, որ հետեւեալ օրը առտուանց կանուխ քաղաքը երթայ և մէկ վերաբուժ (ճէրահ) մը բերէ ինքակոչ հիւանդին սրունդը տեսնելու և դարմանելու համար:

Թիէռի մինակ մնալուն պէս չի կրօցաւ ժուժկալել մտածելէ իւր ընթացքին անարժանաւորութեանը վրայ թէոր ապերախտութիւն հասուցանէր անոնց այսչափ բարեսրտութեամբ ըրած ընդունելութեանը փոխարէն.

« Հաա գէշ բան է, կ'ըսէր ինքնիրենը, անոնց ինչքը գողնալ ինքզինքը հարստացնելու համար... »:

Վայրկեանէ մը ետեւ կը մտածէր, թէ իրենց գողնալիքը զանոնք թշուառացնելու առիթ չի պիտի ըլլար, և միտքը բերելով, որ Վալթէռ կը հաստատէր, թէ հարուստներուն աւելորդը չափաւոր աղքատներուն կ'ընայ, և իր ընելիքն ալ բնականօրէն ի գործ դրնել կը հրամայէր... « Յիմալին ճամբան իր աչքին սւղիղ կ'երևայ » . կ'ըսէ սուրբ Գիբբը:

ԹՐԻԵՈՒ իր դատապարտելի խորհրդին մէջ զօրանալով, սպասեց որ բերդին մէջ ամեն մարդ քնանայ իւր դաւակիցները հոն մտցնելու աշխատելու համար։ Երբոր կէս գիշեր եղաւ, իւր սենեակէն դուրս ելաւ, և առանց ձայն հանելու վայրագաւթին դուռը եկաւ, և իր կեղծ բանալիներուն միջոցով կղպաքը բացաւ։ Հուտ մը բաւկը գնաց, ուր պարտեղը ելելու պրզտիկ դուռ մը պիտի գտնար, որ երկու խոշոր նիւթերով գոցուած էր. բաւկին դուռը միայն երկաթէ դաւաղանաւ մը (գօլ տէմիրի) գոցուած էր, որն որ շատ դիւրութեամբ վեր առաւ։ Յակոչին տուած բոլոր անդէկութիւնները անանկ ուղիղ էին, որ բոլորն ալ ճշդիւ կը գտնար անձամբ բնակածի պէս, գիշերն ալ չափազանց մուծ ըլլալով իրեն շատ կը նպաստէր յաջողելու. վասն զի գողերը միշտութիւնը կը սիրեն, իրենց վախճանին հասնելու համար, ինչպէս որ ձկնորսն ալ փոթորիկը կը սիրէ, ջուրին պղտորութեան ժամանակը ձուկը շատկէկ որալու համար։ Բայց հազիւ բաւկին դուռը բացուէր էր, որ մէկէն ՚ի մէկ

սաստկութեամբ թիփռիին վրայ յարձակեցան, մղեցին և չարաչար կուրծքին իջեցնելով զանիկա կոնակին վրայ վար ձգեցին : Բոպէի մը մէջ արիւն լուայ եղաւ և գլուխը չարաչար վերաւորուեցաւ անդադար տրուած հարուածներուն սաստկութենէն . և աչքերը չելալուն պատճառը, իր երկու ձեռքերովը զանոնք գոցելուն շնորհիւն էր : Սոսկումէն և վէրքերուն ցաւէն ստիպեալ ակամայ քանի մը ցաւագին ձայներ կը փախցնէ բերնէն

Մարդ մը կը ներկայանայ, անտառապահ ծեր Սօսիսն է, որ իւր դուռը խորտակելու պէս ձայներ լսելով վախէն իր անկողնէն վեր ցատկեց, վերարկուն վրան առաւ, մէկ ձեռքը լապտեր մը միւսն ալ իւր հրացանը բռնած, և այծեամբն առաջնորդութեամբը, որ իւր դրանը առջին կեցեր էր, թիփռիին քովը եկաւ, որ գետինը փռուած պառկեր էր .

— Ի՞նչ կ'ընես այդ տեղ, ըսաւ անոր : — Ողորմէ՛ ինծի Այս պատասխանը առաւ միայն . կեղծ բանալիներուն արցակը տեսնելով շուտ մը հասկըցաւ որ այս փախստականը գող մըն

էր . Օգնիկայ վեր վերցնելով իւր սենեակը տարաւ , ու վրայէն գոցեց , և վազեց գնաց Ֆէնքանսոդէյնի Սեպուհին եղելութիւնը իմացնելու համար . Պատժապարտը ասոր առջեւը բերուելով խոստովանեցաւ իրենց դաւադրութիւնը բերդին գանձերը կողոպտելու համար :

Ո՞վ էր այս ոճրագործութիւնը երեւան հանողը . Ֆռիտօլէինն այծեամբ . . . : Այս կենդանին շատ ուժով ցեր էր , և եղջիւրի հարուածներով շատ դժուարութիւն մը չէր քաշած այս նենգաւոր հիւրը գետինը փռելու , որն որ հիւրընկալութեան սրբազան օրէնքները ասանկ կը հարբատահարէր :

Ֆռիտօլէն բերդին մարդիկներուն պէս սենեակէ սենեակ հռչակուած լուրը լսելով վազեր եկեր էր : և թիէռին երեսը մէյմը նայելուն պէս պօռաց . « Ասիկա իմ այծեամբս մայրը մեռցնող երիտասարդ օրսի գողն է » :

Մօռիս իմանալով , թէ գողերը կ'սպասեն որ պարտէզին դուռը իրենց բացուի բերդը կողոպտելու համար , առաջարկեց քանի մը մարդոց հետ հոն

երթալ , և զանոնք բռնել :

— « Ես ալ շանանկ պիտի ըսէի , ըսաւ Հրամանատարը , բայց մտածեցի , թէ նմանապէս գողերն ալ զննեալ պիտի ըլլան . և թերեւս արիւնհեղու թիւն կ'ըլլայ . ուստի պէտք է որ արշալոյսին սպասենք , տարակոյս չի կայ որ անոնք ան ատեն իրենց որջը կը քաշուին , հոն կ'երթանք կը կողենք և զանոնք բռնելով տեսչութեան ձեռքը կը յանձնենք . որով երկիրն ալ իրենց գողութեան երեսէն ազատած կ'ըլլանք » :

Այս որոշումը շատ խելացի դատուեցաւ . թիէոի հասկնալով , որ ալ չէր կրնար թողութիւն գանալ մարդոց առջեւ , բայց միայն անոնց ներսը զամտութեանը արժանի ըլլալու կերպով վարուելով , իրմէ պահանջուելիք ամեն բանին բացարձակապէս հրահանգիլ խոստացաւ :

Ֆրէտէրիկոս փոքրիկ այծեամբ գրնելու փախաքին վրայ կ'ուղախանար . որն որ այս պարագայիս մէջ իր ընտանեացը այնչափ օգտակար ծառայութիւն մը ըրաւ . և կերպով մ'ալ կը զգար կեղծ ճանապարհորդ ընդունել .

գուհեղու խնդրողներէն առաջինը ինք
 ըլլալուն համար. — “ Տղաս, բաւ մայ-
 րը իրեն, պէտք է որ աղէկութիւն
 բաժնի ըլլալու համար ցաւիլ, արդեօք
 կրնայ գուշակուիլ, որ ընդունած ա-
 ղէկութիւններուն տեղը գէշութիւն
 ընելու պիտի ջանար. մօտիկ ըրէք, ար-
 զաքս, մեր սուրբ Գրոցը մէջ ար-
 ձանագրուած հետեւեալ վեւմ խօս-
 քերը ” :

“ Վայ, երկդիմի սրտին, ապական-
 ” եալ շրթունքներուն, և այն մեղա-
 ” ւորին, որ երկրին վրայ երկու ճամ-
 ” բէ կ’ը քալէ ” :

“ Այերախտին յոյսը ճմուռան
 ” սառին պէս պիտի հալի, և անշահ
 ” ջուրի պէս պիտի վաղէ ” :

“ Ուրիշին համար որոգայթ մը լա-
 ” րողը, նոյն իսկ ինքը պիտի խնայ ա-
 ” նոր մէջ ” :

“ Չորութեամբ գործադրեալ ճեռ-
 ” նարկութիւնը, զանիկա ’ի գործ դը-
 ” նողին վրայ պիտի խնայ ” :

Գողերուն բանտիւր :

Կէս գիշերուն Վաթէռ և իր երկու դաւակից ընկերները պարտեզին պզտի դռանը առջեւ կեցեր էին , ըստ պատելով որ Թիէռի զանիկայ բանայ . իրենց օրերովը և լեցուն աարճանակներովը զինեալ էին . և Յակոբ ալ հետը մեծ տոպրակներ առեր էր , կողոպտելիք ոսկեղէն և արծաթեղէն նիւթերը անոնց մէջ լեցնելու համար : Բայց պզտի դուռը որոշեալ ժամուն իրենց չի բացուելով , կասկածեցան , թէ բերդին մէջ կարգէ դուրս բան մը եղած պիտի ըլլայ . և իրաւցնէ քիչ մը ետքը տեսան , որ բերդին սենեակներուն մէջ բազմաթիւ ճրագներ փառուեցան . ի՞նչ էր պատահածը , չէին կրնար գուշակել . — « Քէնքանսդէյնի տիկինը շատ փափկասուն է , ըսաւ Յակոբ . թէ որ այս

միջոցին քիչ մը տկարութիւն եկած է
 վրան բժշկին հոն չըլլալուն համար
 բերդը տակնու վրայ կ'ըլլայ, ուստի դիւ-
 րին է հասնիալ, թէ թիէռի խոհե-
 մութեամբ տեղէն շարժած ըլլալու չէ.
 ադ տղան վաղն ալ հոն կենալու մի-
 ջոց մը գտած պիտի ըլլայ. ապահով
 ենք որ անիկայ բերդէն ներս մտաւ.
 ըստ որում աչքովնիս ալ տեսանք.
 Համբերե՛նք, ուշ մնացածը կորսը-
 ված չի սեպուիր. քարայրը դառնանք,
 վաղը 'ի գործ դնենք աս օրուան հա-
 մար պատրաստածնիս ».

Ուստի երեք աւազակները անկից
 իրենց որջը դարձան, և ապահովու-
 թեամբ քնացան. ինդ հակառակն Հը-
 րամանատարը արշալոյսին ձի հեծաւ,
 և Մ'օռիսին հետ մէկ տեղ կ'ուստէն
 քաղաքը գնաց, դատաւորը գտաւ, և
 աւազակաց դաւադրութիւնը և անոր
 բարեբաղդաբար իրափանուելը իրեն ի-
 մացուց. « Դատաւորը շուտ մը եկաւ ե-
 րիտասարդ պատժապարտը հարցու-
 փորձելու, որն որ համարձակ և ան-
 կեղծ կերպով իւր զգուելի ընթացքը և
 իր խոստմնակիցներուն մտքերնին ի՛նչ
 դրած ըլլալնին յայտնեց ».

ՄԵԾ զօրութեամբ մը գողերուն
 դէմ երթալու համար պատրաստու-
 թիւնները լրմնալով, դէպ ՚ի քարայրը
 ճամբայ ելան, և թիէոիին առաջնոր-
 դութեամբը դիւրաւ և առանց ճայն
 հանելու ներս մտան: Երեք աւազակ-
 ները քուններնուն մէջ յանկարծակիի
 դալով, ժամանակ չունեցան ամենե-
 ւին դիմադրութիւն րնելու: Երեքն
 ալ կապուելով սայլի մը մէջ դրուեցան:

Սոսիս Յակոբին վրայ վաղեց, և
 զանիկայ կապեց, որն որ բերդին հին
 կառապանն էր. և Ֆոխաօլէնն ալ
 ճանչցաւ, որ անիկայ էր իր այժեա-
 մին մայրը մեռցունողը. Հրամանատարն
 ալ Վալթէոը կապելով ճանչցաւ որ
 աս աւազակապեան էր, որուն հետ
 ան օրը մարտնչեր էր՝ երբ Նիկողայոս
 բարեբաղդաբար իրեն օգնութեան գա-
 լով իր կողմանէ անոր հետ ծեծկուեր
 էր. և Ֆէնքանսօդէյնի սեպուհն ալ աս
 երրորդ գողը բռնեց կապեց:

Հուտ մը զանոնք կռօսատէն տա-
 րին, ուր ժողովուրդը շատ ուրախա-
 ցաւ աս գողերուն բռնուիլը լսելով, ու
 րոնք ժամանակէ մը ՚ի վեր իրենց գողու-
 թիւններովն և աւազակութիւններովը

խորունկ յաւի մէջ ընկղմած էին ան
կողմերը :

— « Ո՛հ , սիրելիդ իմ Մօռիս , ըսաւ Ֆռիտօլէն անտառապահին . ո՞րչափ ես ինքզինքս երջանիկ պիտի համարեմ այս փոքրիկ այծեամբ ինծի նուիրելուդ համար . անիկայ ազնիւ Հրամանատարին հետ նոյէն տեսնուելու երջանկութեանը արժանի ըրաւ հայրս , որ ասենօք ծառայութիւն մը ըրած էր անոր . իս ալ Ֆէնքանդէյնի սեպուհին բարերարութեանցը արժանի ըրաւ , և ուրախութեամբ կը տեսնեմ , որ իմ ձեռնասուն էրէփայրիս բերդը կողոպտելու խորհուրդը ՚ի դերեւ հանեց . այսուհետեւ ո՞րչափ առաւել պիտի սիրեմ իմ այծեամս » : — « Իբաւ անանկ , պատասխանեց Մօռիս . բոլոր այս բաներուն մէջ ճշմարտիւ նշանաւոր կապակցութիւն մը կայ : Եւ կ'ուրախանամ այս այծեամբ քեզի տալուս համար , երբոր անոր մայրը մեռցուցին , որովհետեւ այս նուերս չէ թէ միայն քեզի օգտակար եղաւ , սիրելիդ իմ Ֆռիտօլէն . բայց քու ծնողացդ և Ֆէնքանդէյնի սեպուհին ընտանեացն ալ » :

Ստուգիւ Քուիտօլէն մեծ ծառա-
յութիւն մը ըրած էր այս գերդաս-
տանին, անանկ մէկ պարագայի մը մէջ
որ բնաւ չեմք ուզեր լռութեամբ անց-
նիլ, որովհետեւ այս երիտասարդը
(Քուիտօլէն) զմայլելի ընթացք մը
բռներ էր. Քէնքանսդէյնի սեպուհին
տղան պաշտպանելու համար անանկ
սխալմունքէ մը, որ բոլորովին նման
էր Վալթէռին այն սխալմանը, որով
ինքզինք դատապարտութեան տակ ճը-
գած էր մենամարտութեան (տիւ-
էլօ) մը մէջ իր մէկ ընկերը մեռցրնելով
որ կերպով մը մարդասպանութիւն մը
է. բայց ապաշաւանաց սուր խայթեր
կը պատճառէ այն մարդուն, որուն
սիրտը ամեն աղնիւ և վեհանձն զգաց-
մանցը դէմ փակեալ չէ. ուստի հիմա այս
դէպքը պիտի պատմենք արժան եղած
մանրամասն տեղեկութիւններովը մէկ
տեղ,

Մենամարտութիւն :

Հատ տարիներ անցեր էին այն եր-
ջանիկ օրէն ետեւ , երբ Ֆոխտօլէն իւր
այծեամին հետ Ֆէնքանսդէյնի բերդը
ընդունուեր էր . և այն պատահական
գիշերուընէ ետեւ , երբ դարձեալ նոյն
այծեամը անանկ բնածին պաշտօն մը
վարած էր . որ անհնար է ուրանալ ,
թէ Մատուած ասիկայ իր արդարու-
թեան գործիք մըն էր ըլնելով ոճրագոր-
ծութեան առաջին առնելու համար :

Այդ գէպքերուն վրայ քանի մը տա-
րի անցնելէն ետեւ Ֆրէտէրիկոս Ֆը-
րանքֆօրթի համալսարանը խրկուեր
էր . հոն իրաւաբանութիւն սորվելու
համար , ըստ որում Սեպուհը կը փա-
փաքէր , որ իր սղան բարեկիրթ և իր
երկրին օգտակար ըլլալու կարող մարդ
մը ըլլայ , թէ որ Վ : Կայսրը օր մը բա-
րեկարգական կամ օրէնսգիտական պաշ-

տօն մը անոր յանձնելու ըլլայ :

Մինչեւ ան ատեն Սեպուհին արդուն դաստիարակութեանը պարապող ուսուցչին պատուիրուեցաւ , որ ուշադրութեամբ տղուն ինամբ տանի , և իմաստուն Ֆրէտէրիկոսին հասակակից ուրիշ ընկեր մ'ալ տուին , որն որ Ֆրիտուէնն էր Ֆրէտէրիկոսին մանրիմ բարեկամը :

Այս փոքրիկ բարի գիւղացին , որուն բարերարները իրենց ընդարձակ ստացուածոց անստուապ տութեան պաշտօնը կրսե իհականէին , իւր ապագայ արհեստին յարմար ուսմունքները բերդին մէջ սորվիլ սկսեւ էր , ուշադրութեամբ կարդալով ծառոց զանազան տեսակներուն , անոնց յարաբերական օգտակարութեանը և անոնց արժէքին վրայ խօսող գիրքերը , և վերջապէս ամենեւին բան մը զանց ըրած չէր անստուային անտեսութեան ամեն մասերուն վրայ ծանօթութիւն ստանալու համար : Հաս ճարտարութեամբ կը գրէր կը նկարէր բնականաձեւ տերեւներ և ծառերու ծաղիկներ , իւր մատղաշ հասակէն չոր փայտ ժողվելու գացած ատենը անստուններուն մէջ

գտնուած ամենախոքր ժժմակներն
 (պէօճէք) անգամ խորին ուշադրու-
 թեամբ մը քննած էր . միջուններուն
 զարմանալի ժրաջանութիւնը և իրենց
 բունին (իւ վա) մէջ տիրած աննկարա-
 գրելի բարեկարգութիւնը միշտ զմայ-
 լեցուցեր էին զինքը : Եւրբէք չէր կոշ-
 տացած խորհիլէ՝ որդին թիթեռնիկի
 (բիրվանէ) փոխուելուն և բնդեռն (տօ-
 նուզան պէօճէի) միջտաին եռապա-
 տիկին պլակերպութեանը վրայ . իւր
 հայրը բնական պատմութեան կարգէ
 դուրս երեւոյթները անոր պատմելով
 անոր սրտին մէջ եռանդազին փափաք
 մը ձգած էր բնութեան երեք կարգին
 մէջ այսինքն կենդանական , բուսական
 և հանքային կարգին մէջ կատարուած
 հրաշալեաց խորին ծանօթութիւն մը
 ստանալու համար . հետեւաբար ո՞րչափ
 բարեբազդ համարած էր իրեն այն օ-
 րը , երբ Պիւֆօնի բնական պատմու-
 թիւն մը կրցեր էր ձեռք ձգել : Բանի
 որ Ֆրէտէրիկոս համալսարանին մէջ
 իրաւագիտութեան և օրէնագիտու-
 թեան ուսմանցը կը պարապէր . Ֆոխտօ-
 լէն ալ իւր կողմանէ մեծ փութով պրտ-
 ղաբերութեան բուսաբանութեան ուս-

մանը կը հետեւէր . և այս երկու պատանեաց ընթացիցը վրայ հսկող դատաւարակը շատ անգամ կը տեսնէր , որ երկուքնին մէկ տեղ գիշերուան մէկ մասը իրենց յիշողութիւնը խել մը օգտակար գիտութիւններով զարդարելու և ճոխացընելու կ'անցնէին . — « Ապրիք տղաքս , կ'ըսէր անոնց . դուք մըշակին պէս կ'ընէք , որն որ գարնան ժամանակ կը ցանէ , ուրիշ եղանակի մը մէջ զանոնք ժողովելու համար . անոր պէս դուք պիտի բերկրիք ուրիշ հասակի մը մէջ՝ ձեր գարունը աղէկ գործածելնուդ համար » :

Ֆրէտէրիկոս իւր ժրաշանութեամբը գերազանց տաղանդի տէր եղաւ , որուն համար հարուստ սեղանաւորի մը որդի Ալֆրէտ անուն իր մէկ դասակիցը իր վրայ նախանձելու սկըսաւ . Ալֆրէտ իւր հօրը հպարտ վարմունքէն այն գաղափարին տէր եղեր էր , իբր թէ հարստութիւնը այս աշխարհիս մէջ ամեն բանէ գերադոյն ըլլալու է . Ուստի օր մը դասերու աւարտմանէն ետեւ քանի մը ուսանող տեղ մը ժողովուած իրաւաբանութեան խնդրոյ մը վրայ վիճաբանութիւն կ'ընէին , և Ալֆրէտ

Իւր բոլոր ընկերներուն կարծեացը հա-
կառակը կը հաստատէր. Ասանկ Ֆրէ-
տէրիկոսը տեսնելով կանչեցին և վէճի
նիւթ եղած խնդիրը անոր առաջարկե-
ցին, զորն որ ան ալ Ալֆրէտին կար-
ծեացը հակառակ կերպով մը լուծեց.

— «Ես ամենեւին բանի տեղ չեմ
դներ պարոն Ֆրէտէրիկոսին որոշումը,
ըսաւ Ալֆրէտ».

— «Ես աս մասին իշխանութիւն
մը բանեցունելու չունիմ միտք, պա-
տասխանեց Ֆրէտէրիկոս. բայց իմ դա-
տողութիւնս այս ինչ կամ այն ինչ հե-
ղինակաց վրայ կը հաստատեմ. որոնք
խիստ յատուկ բանիւք խօսած են այս
նիւթին վրայ, և այս մասին ալ ըրած
դատողութիւններնին միշտ կը վաւե-
րացուի. երբոր արդարութեան ատե-
նին մէջ այս խնդրոյն վրայօք խօսք
բացուի».

— «Պարոն Ֆրէտէրիկոսը միշտ իրա-
ւունք ունենալ կ'ուզէ» . պատասխա-
նեց Ալֆրէտ, անոր ընտանեկան մա-
կանունը ծաղրելու կերպով մը արտա-
սանելով.

Ֆրէտէրիկոս անոր ըսաւ, թէ բը-
նաւ իրաւունք չունի ծաղր ընելու ա-

նանկ մականունն մը , որ իւր հայրը պատուաւոր կերպով մը կրէ . և ինքն ալ ո՛չ երբէք չէր համարձակած ինքը ծաղրելու համար պարոն սեղանաւոր անուանել :

— Թէ որ այդ յանդգնութիւնը ունենայիր , ըսաւ Ալֆրէտ բարկութեամբ , երեսդ կը թքնէի .

— Անանկ է նէ , Պարոն , ըսաւ Ֆրէտէրիկոս , ի՞նչ իրաւամբ դուն այն համարձակութիւնը կ'ունենաս ինծի դէմ , թէ որ պիտի բարկանաս . երբոր ես քեզի դէմ , կամ առանց քեզի բանի տեղ դնելու գործելու ըլլայի նէ . Ասկից զատ՝ շարունակեց Ֆրէտէրիկոս . ես երեսս թքնել ապուր երբէք արժանի չեմ եղած . և ով որ թքնելու ըլլայ ես անձամբ զանիկայ կ'ապառակեմ .

— Թէոր ես ինքզինքս չի բռնէի , հիմա քեզի կը սորվեցնէի . ըսաւ Ալֆրէտ . իւր գաւազանը հակառակորդին դէմ վերցնելով :

Ֆոխաօլէն երկուքին մէջ տեղը նետուեցաւ . Ալֆրէտը յանդիմանելով այս դիպուածին մէջ գէշ վարուելուն համար . Ասոր համար Ալֆրէտ զինքը չէր փեղափ ածականներով պսակեց .

— Գեղացի՛ , այո՛ , բայց չա՛ր , ոչ եմ . ըսաւ Յովիտօլէն ծիծաղելով և իր այս պատրաստական պատասխանին վերայ ամենքը խնդացնելով :

Այսու ամենայնիւ Ալֆրէտ Ֆրէտէրիկոսին դէմ կատաղութեամբ լըցուած շարունակեց զանիկայ թշնամանել , և իր պատասխանները պատուոյս դպան ըսելով զանիկայ մենամարտութեան հրաւիրեց : Ֆրէտէրիկոս ձեռք երկնցուց անոր ըսելով , թէ վաղը իւր հրաւերին կը պատասխանէ : Ալֆրէտ քանի մը Ֆրէտէրիկոսին անսարքերութիւնը կը տեսներ կը վախնայ կոր կարծելով աւելի ևս բարկութեամբ կը լըցուէր , և կ'ըսէր , թէ մեծ վատասրտութիւն ըրած կ'ըլլայ թէ որ իրեն հետ շուտ մը ասպարէզը չելլէ , և մէջերնին բացուած վէճը չի լմնցնէ , և կը պատրաստուէր խուճիկէն մեկնիլ , և երթալ շուտ մը ատրճանակներ բերել :

— Տէ՛ . ես չեմ թողուր անիկայ որ բարերարի մը պէս կը յարգեմ այսօր կռիւը ընդունելու . և կը յուսամ որ մինչեւ վաղը դուն ալ պիտի խորհիսքու հրաւերիդ անիրաւութեանը վերայ :

Ֆուխաօլէնին այս ընդդիմութիւնը
նորէնոր նախատալից թշնամանքներ
վասակցնել տուաւ իրեն , որոնց ժա-
մանակակից հրատարակչի մը հետեւ-
եալ իրաւալից խօսքերովը պատասխա-
նեց .

« Հատ սնապարծ և պատուաւոր
» զգացմունքներէ զրկեալ մարդիկներ
» կան , որ մեկամարտութիւն կ'ընեն .
» քանթէ ճշմարտիւ քաջասիրտ մար-
» դիկ . որոնք մեծ փախաքով կարգէ
» դուրս կռուոյ մը մէջ իրենց արժա-
» նաւորութիւնը ցուցնելով համբաւ
» մը ստանալ կ'ուզեն » : Եւ Ֆրէտէ-
րիկտին թեւէն քաշեց տարաւ . որն
որ երթալու ատենը քսաւ իւր հա-
կառակորդին , « Մ'նսա բարով , պա-
րոն , վաղը տեսնուինք , ձեռքս պիտի
նուիրեմ քեզի 'ի նշան բարեկամու-
թեան . թէոր աւելի արդար զգաց-
մանց դառնալով , կ'ուզես ուրանալ
այս կռուոյն պատճառաւ ինծի դէմ
ունեցած ատելութիւնդ » : — Հատ ա-
ղէկ , պարոն , աւելի աղէկ կ'ընես սիրադ-
ամուր բռնելու ճարը նայիս նէ
Այս եղաւ Ալֆրէտին չոր պատաս-
խանը , Տուն հասած ատեննին , Ֆր-

րէաէրիկոս խոստացնել առաւ Ֆոխ-
 աօլէնը որ այո անցքերը իրենց դաս-
 տիարակին ամենեւին չիմացընէ : « Մե-
 նամարառութենէն կը սոսկամ, ըսաւ ա-
 նոր, և քիչ մը ծաղը եղած ըլլալով,
 չեմ կարծեր որ այն աստիճան անարդ-
 ուած ըլլամ, որ այսպիսի թեթեւ ա-
 նարդանքի մը համար կեանքս իմ նը-
 մանեացս արիւնը թաթխեմ : Այսու
 ամենայնիւ գիտեմ ալ ի՛նչ խօսքեր
 պիտի խօսին իմ վրայոքս անարդելուս
 համար այն պատուոյ կէտը, որ կը պա-
 հանջէ մեռնիլ կամ սպաննել անխոր-
 հըրդաբար ըսուած խօսքերու համար :
 Ուստի իմ վիճակս շատ գէշ է . ու
 բովհետեւ ի՛նչ կ'ըլլայ թո՛ղ ըլլայ չեմ
 ուզեր որ զիս վատաստութեան կա-
 րող կարծեն, և միշտ անանկ մարդիկ-
 ներ պատրաստ կան, որոնք անարժան
 տեղը իրենց ընկերին համբաւը կ'աւ-
 րեն » :

Ֆոխաօլէն Ֆրէաէրիկոսին այս կեր-
 պով պատասխանեց : « Պահ մը առաջ
 հրատարակչի մը խօսքերը յիշեցի, որն
 որ մենամարտութեան վրայ շատ դըր-
 ուածներ ունի, մտիկ ըրէ՛ ինչ կ'ըսէ
 դարձեալ այս մասին » :

« Լնպատիւ կ'ըլլուի , թէոր վա-
 » տութեան նախասիւնքը անոր ստու-
 » գութիւնը ապացուցանող գործի մը
 » վրայ հաստատուի այս գործը չըլլայ
 » նէ՝ զանիկայ ըսողին վրայ կ'էնայ . . .
 » Լըհամարհանքը մինակ զէնքն է , որ
 » իր պատիւը ճանչցող մարդը պիտի
 » գործածէ սուսերամարտին դէմ . . .
 » Թէոր զուտ վրէժխնդրութեան մը
 » մէջ յանուն պատուոյ քանի մը ա-
 » ռաքինութիւններ մտցունելը յիմա-
 » րութիւն սեպուած է . և թէոր կը
 » հաստատեն , թէ սկզբանց մէջ ատե-
 » լի մարդասպանութիւնը յանուն մե-
 » նամարտութեան օրինաւոր սեպուիլ .
 » ուստի պէտք է ասանկ ըլլալը հա-
 » մարձակ յայտնել » , ինկերական օգ-
 » տին համար հրատարակուած աս իրա-
 » ւացի առաձներով զօրացած , ես վա-
 » ղը քեզնէ առաջ որոշեալ տեղը պիտի
 » երթամ , և թէոր Լլէֆրէտ այս գիշեր
 » օգտակար խորհրդածութիւններ ըրած
 » չըլլայ նէ . Պաքոն երեւելի փիլիսո-
 » փային ըսածին ճշմարտութիւնը պի-
 » տի հասկցնեմ անոր , թէ « Նախապա-
 » շարմունքները իրաւացի զօրութենէն
 » նուաճուելու են . Ես իմ բռնելիք ըն-

Թացքիս յատակագիծը բոլորովին գը-
ծած եմ, բնաւ չի պիտի մարանչեք և
քու համբաւդ ամենեւին մնաս մը չի
պիտի կրէ այս դիպուածին մէջ պա-
տահելիքէն . այս մասին ինքզինքդ իմ
խոհեմութեանս և բարեկամութեանս
յանձնէ » :

Տանը դուռը դեռ հասած չէին
երբոր Ֆռիստօլէն իր խօսքը լմնցուց
նէ . Ֆրէտէրիկոս դարձեալ պատուի-
րեց ամենեւին բան մը չըսել իրենց
դաստիարակին . և ան ալ խոստացաւ
այս մասին կատարելապէս հնազանդիլ .

Ֆրէտէրիկոս իւր ընթացից վրայ
հսկելու պաշտօն ունեցող արժանապա-
տիւ դաստիարակին բնաւ անհանգըս-
տութիւն չի տալու համար որչափ որ
խաղաղ գէմք մը ցուցնել կ'ուզէր ,
այսու ամենայնիւ սիրտը չափազանց կը
նեղանար այն օրուան պատահած գէպ-
քին համար . և գիշերն ալ ամենեւին
չի կրցաւ հանգստանալ . Նոյնպէս ալ
Ֆռիստօլէն . բայց սա կայ որ ասիկայ
հետեւեալ օրը երկու հակառակորդաց
մարանչելու հնարաւորութիւն մը չի
թողելու համար աղէկ միջոցներ ձեռք
առած ըլլալով միտքը դրեր էր նաեւ

սուրբ Գրոց հետեւեալ խօսքերը ՚ի գործ դնել . « Միշտ իմաստուն մարդու մը խորհուրդ հարցուր » . Այս դէպքը բաւական ծանր կ'երեւար իրեն , և հետեւաբար հետեւեալ օրուան տեսութեան վախճանի համեմատ շուտմը համալսարանին տնօրէնին պիտի հարցունէր պատահած վէճը և անոր ցաւալի հետեւանքները :

Փրէտէրիկոս առտուանց կանուխ ելեր էր և Ֆոխտօլէն ալ անոր քովը գացեր էր :

Որչափ վարմացաւ երբոր ծանրաբարոյ դաստիարակը ներս մտնելով ըսաւ . « Գիտէք ինչ որ պատահեցաւ երէկ դասերուն աւարտմանէն ետեւ . կը գովեմ Փրէտէրիկոսին երկայնատեւ թիւնը ու չափաւորութիւնը , և նմանապէս կը գովեմ Ֆոխտօլէնին ալ բըռնած ընթացքը . Եկայ քեզ առնելու և Ալֆրէտին տունը տանելու , ա՛լ հակորդի մը դէմը չի պիտի ելլէք , արդարութեան զգացմունքներու դարձած է առնիկայ , և իրեն համար ցաւալի է որ որ երէկ մինչեւ իրիկուն , ձեզի պէս երիտասարդներու չէ պատահեր . վասն զի չէ նէ ասօր անկողինը ինկած չէր ըլ-

լար ծանր վերքերու պատճառաւ . . .

Այս լուրին Ֆրէտէրիկոսին սիրտը
ի գուժ շարժեցաւ անոր վրայ որն որ
առջի օրը այնչափ անիրաւութեամբ
վարուեր էր իրեն հետ, և Ֆոխտօլէն
ալ սուրբ Գրոց հետեւեալ ճշմար-
տութիւնը կ'իմանար. «Վտանգը սի-
րողը վտանգի մէջ պիտի կորնչի»։ Տես-
տի ելան Ալֆրէտին սուներ գացին, ու-
րուն գլուխը փաթթուած էր, մենա-
մարտութեան մէջ սուրի հարուած մը
ընդունած ըլլալով։ Հացկերոյթի մը ա-
տեն՝ ըպելիքներէն գլուխը տաքցած
մենամարտութեան հրաւիրած էր զին-
քը իր ընկերներէն մէկը, որ առաւօ-
տուն Ֆրէտէրիկոսին հետ անանկ վար-
ուելու իրաւունք չունենալը կը ցու-
ցըներ։

— «Օ իս ասանկ վիճակի մը մէջ
կը տեսնես՝ որուն արժանի եմ, ըսաւ
վիրաւորեալը ձեռքը Ֆրէտէրիկոսին
երկնցընելով։ այս փայրկեանին կը ճանչ-
նամքու ցուցուցած չափաւորութեա-
նող բոլոր արժէքը, գիտեմ որչափ դժ-
բաղդ եմ, որ իմ գուռը բնութիւնս
միշտ արգիլած է զիս քու Ֆոխտօլէն
բարեկամիդ. պէս բարեկամ մը ունենա-

լէ . վասն զի երէկ իմ անիրաւ բարկու-
թիւններս կը զտպէր և շատ յիմարու-
թիւններ գործելէ վիս ետ կը կեցը-
նէր » :

— « Քու կողմանէդ ալ արժանիք
մըն է քու անիրաւութիւնդ ճանչնա-
լոյ , ըսաւ իմաստուն դաստիարակը , և
քու գործքդ գիտցողներուն ամենն ալ
կ'ատեն հակառակորդը , որ չէ վախ-
ցեր քու դատողութիւնդ շփոթելէն
օգուտ քաղելէ , բնաւ այս դատապար-
տելի գործը զանիկայ +ՊՁ մականուան
չի պիտի արժանացրնէ :

Այս ճախորդութեան որչափ ցաւ
զգալնին Ալֆրէտին յայտնելէն ետեւ ,
երեք այցելուները վիրաւորելոյն քովն
մեկնեցան , որպէս զի իր վիճակին պա-
հանջած հանգստութիւնը վայելելու
կարող ըլլայ :

Ալֆրէտ՝ իրեն եղած մեծ խնամքը
շնորհիւր առողջացաւ . բայց այս պա-
տահարին պատճառաւ տեսակ մը խելա-
գարութիւն եկաւ վրան , որ զինքը մինչև
ի մահ վշտացուց , իւր անզուսպ ե-
րիտասարդութեան այս մէկ շխալան-
քին համար .

Յայտնի է որ այս ծանր պարագային

մէջ Ֆոխտօլէնին բռնած հաստատուն
 և խոհեմ ընթացքը զինքը Ֆէնքանս-
 դէյնի գերդաստանին խրոյն և ահնա-
 ծութեանը արժանացուց : Դաստիա-
 րակը այս առթիւ Ֆրէտէրիկոսին հօրը
 հետեւեալ խօսքերը կը գրէր , որոնք
 Ֆոխտօլէնին համար շատ պատուաւոր
 էին : « Հաւատարիմ բարեկամը զբա-
 ւոր պաշտպան մըն է , զանիկայ գրա-
 նոյնը գանձ մը գտած է : » Եւ և Ֆրէ-
 տէրիկոս ալ արդէն շատ կը սիրէր իր
 երիտասարդ բարեկամը , սկըսաւ աւել-
 լի ևս պատուել զանիկայ՝ իր հարազատ
 եղբօրը պէս :

Գ Լ Ո Ւ Ն Ժ Ն .

Բարի Ֆոխտօլէնին մեծնալը և շար թիւսին ողբալի
 վախճանը :

Մեկամարտութեան պատմութե-
 նէն տեսնուեցաւ , թէ Ֆրէտէրիկոս
 ո՞րչափ ինքզինքը երջանիկ կը համարէր

պզտի այծեամին միջոցովը Ֆոխտօլէնը ճանչնալուն համար, և կը տեսնուի նաև, թէ որչափ Ֆէնքանդէյնի սեպուհը կ'ուրախանար Ֆոխտօլէնը բերդին մէջ առնելուն և իւր տղուն քովը դնելուն համար:

Ներկայ դիպուածիս մէջ Ֆոխտօլէն նոր ապացոյց մըն ալ տուաւ իւր բարեսրտութեանը: Քիէռիին թշուառ վիճակին վրայ գլծալով, իբր շնորհ մը խնդրեց երթալ և զանիկայ իւր բանտին մէջ տեսնելը: Հաստ երջանիկ համարեց ինքզինքը երբոր այս մասին հըրաման առաւ: Ուստի հետը անուշեղէն ուտելիքներ առած պատժապարտին ներկայացաւ, աղէկ գիանալով, որ բանտի մը կերակուրները շատ քիչ կ'ըլան, և իր տարած անուշեղէններն ալ իր յատուկ կերակուրէն հանած էր:

Բայց թիէռի Ֆոխտօլէնին գէշ ընդունելութիւնը ըրաւ:

— « Հոս ի՞նչ ընելու կուգաս, ըսաւ խստութեամբ. իմ թշուառութիւնս ծաղը ընելու համար »:

— « Աստուած չընէ, պատասխանեց Ֆոխտօլէն. ես քու վիճակիդ վըշտակից ըլալու և կրցածիս չափ քեզի

միսիթարեւոլ կուգամ» :

— « Ես քու գթութեանդ կարօտութիւն չունիմ, և ես ալ Յակոբին պէս կը մտածեմ, թէ շատ գէշ ըրինք քու չար այծեամդ իր մօրը հետ չի մեռցունելնուս համար, և քեզի ալ այս առթիւ անդիի աշխարհքը երթալու անցադիր մը չի տալնուս համար» :

Բանտարդեալը այս խօսքերը Ֆոխտօլէնին դէմ մեծ անիրաւութեամբ քրթմնջեց (մըրըլտանմադ) : Բայց բարի պատանին այս խօսքերուն վրայ ամենեւին չի օրամտեցաւ, և ընդ հակառակն իր բարեւարտութեան խօսքերը կրկնապատկեց անոր դէմ, որ իր հետ այսչափ գէշ կը վարուէր : Պաղատեցաւ անոր, որ իր վարքը փոխէ, և մանաւանդ իր դատաւորներուն հետ զղջմամբ խօսի, որպէս զի անոնց դուրսը շարժէ իր վրայ : Իր խօսակցութիւնը ժամէ մը ՚ի վեր կը տեւէր երբոր երիտասարդ պատժապարտին մայրը վրայ հասնելով իր խօսքը ընդմիջեց :

Խեղճ Մաարէն իր աղուն պատահած աղէտալի դիպուածը լսելով անոր թշուառ փիճակէն աւելի իր տկարութենէն պատճառած յանցանքներուն

վրայ կ'ողբար :

— « Այո՛ , մայր իմ , ըսաւ անոր
 թիէռի , թէ որ դուն իմ հօրս օրի-
 նակին հետեւելու՝ և անոր պէս իմ ա-
 ռաջին սխալմունքներս շտկելու՝ և զիս
 ալ արժանաւոր կերպով ուղղելու ըլա-
 յիր , զիս անշուշտ ասոր հոս չէիր
 տեսներ , . . բայց ինչ և իցէ ճակա-
 տագիրը այսպէս ուղեց , և ես ալ իմ
 ճակատագրիս հնազանդելու եմ » :

Խեղճ Մատրլէն գետի պէս արցունք
 կը թափէր , և իր տղին խոստացաւ
 երթալ իրեն համար բարեխօսել :

Միլարդինկին բարե ժողովդապէսն
 ալ եկաւ այս երիտասարդ բանասարգ-
 եալը տեսնելու , Աւետարանին այս
 արժանապատիւ պաշտօնեայն աղէկ կը
 ճանչնար սա հետեւեալ սրբազան խօս-
 քը :

— « Բու երկնաւոր Հօրդ պէս գը-
 յ թափրտ եղիր » : — Ես քու քովդ
 կուգամ , տղաս , ըսաւ թիէռիին ու-
 ըովհետեւ Քրիստոս աս պատուէրը ըրաւ
 ամեն մարդու , « Ամենեւին մի՛ հեղ-
 ք գաք թշուառներուն տես երթալու ա-
 յ սանկով մարդասիրութեան մէջ պիտի
 հաստատուիք , Ամենեւին ետ մի՛

« Կենար տրտմութեան մէջ եղողները
 « մխիթարելէ , և լացողներուն հետ
 « ալ լաց » : — « Ո՛հ . ես ինքզինքս
 թող պիտի չի տամ անանկ ցաւի մը մէջ
 ընկղմիլ , որ բոլորովին անօգուտ է , պա-
 տասխանեց թիկոյի . ես անանկ մար-
 դոց հետ եմ , որոնք ինքզինքնին պաշտ-
 պանել գիտեն . . . »

« Վայրկեան մը վախէս մոռցայ , որ
 ես անոնց սեղանակիցն եմ . ինծի անի-
 ծած պիտի ըլլան ղերենք քարայրին մէջ
 յանկարծ բռնել տալուս համար . բայց
 դրամին յայտը կորսուած չէ . ես անկէց
 ՚ի վեր աղէկ մտածեցի միջոց մը կայ
 թէ՛ անոնց և թէ՛ իմ օգտիս համեմատ
 կարգադրել » :

— « Սիրելի տղաս , պատասխանեց
 արժանի հոգւապետը . ո՞րչափ իրատ
 կտոր կտոր կ'ըլլայ ստութեան ճամբու
 մը մէջ մանելու դիտաւորութիւնդ
 մտածելով : Հաւատա՛ ինծի ճշմար-
 տութիւնը ըսելու մի՛ ամբհար , վասն զի
 անանկով հոգիդ կը մխիթարուի . քու
 դատաւորներդ ան առեւնը կրնան քու
 համարձակութեանդ վրայ ակնածու-
 թիւն ընել . և քու երիտասարդութեա-
 նդդ վրայ խշխրշալ » :

Այս բարի խրատները , որ կուտար մարդասիրութեամբ լցեալ և փորձառու մարդ մը , արհամարհանօք ընդունուեցան և պատուելի հովուապետը ցաւելով հասկը ցաւ , թէ իր յորդորանքները իոր յուսացածին չափ պատուղ չի պիտի բերեն :

Խիստ սրտաշարժ և քաղցր խօսքերով երիտասարդ բանտարդեալը զղջման և անկեղծութեան ճամբան բերելու կը ջանար : Մեկնելու ատենը Սուրբ Գիրքին սա խօսքերը զուրցեց անոր , « Ո՛րշմարտախօս մարդիկները , իմաստութիւն պիտի գտնան և մինչեւ մահ » երջանիկ պիտի ապրին » :

Տկարամիտ մարդիկ ցաւալի հակամիտութիւն մը ունին համոզուելու այն յանգուգն գլուխներու , որոնք հեշտ բարոյական մը կ'ուսուցանեն իրենց , և թփեռին ալ չէր կրնար Վալթէռին իր սրտին վրայ տպաւորած բարոյականը մերժելու հաճիլ : Երբոր այս մարդը (Վալթէռ) դատաւարանական ատենանք ելաւ զեղջի եկած պատժապարտի մը պէս խոնարհութեամբ ներկայանալու տեղը , իր դատակիցներուն հետ ժպիրհ դէմքով մը ելաւ ատենան ,

որպէս թէ մարդկային ընկերութեան
ոսոխը (տալաճը) ըլլալ կ'ուզէր :

« Հատ իրաւամբ է , ըսաւ քանի մը
խօսքերէ ետեւ , որ ես ապստամբեցայ
մեր դարը բարեկարգելու համար . ու
րովհետեւ ասորուան հզօրները ամե-
նեւին բան մը ընելու յոյս չեն իտար .
իրենց բարեկեցութենէն 'ի զատ ուրիշ
բան մը չեն մտածեր : Ստեղծիչը ու-
զեց որ ոմանք ամեն բան ունենան , և
ուրիշներն ամենեւին բան մը չունե-
նան . ո՛չ . առիկայ իւր բարեկարգ ըն-
թացքին և արդարութեանը ներհակ
է . Ս'ենք նայեցանք , որ հաւասարա-
կշուութիւնը մարդոց մէջ հաստատուի ,
որովհետեւ մենք բարեկարգող մարդիկ
ենք , պէտք է որ հին վարդապետու-
թիւնները անհետ ըլլան Բոլոր
տիեզերք պէտք է որ բնական օրէնքով
կառավարուի , բնական օրէնքով Ան
ատենը մեզի պէս մարդիկ մարդկային
սեռին բարեկարգող պիտի համար
ուին . . . » :

Այո՛ , այո՛ . պօռաջին դաւաճիցնե-
րը և մինչեւ անգամ թիէռին ալ .
մենք բարեկարգող մարդիկ ենք , մենք
նորոգիչ ենք » :

Լատեանին դատաւորները այս օտարոտի և դարչելի սկզբունքները լսելով ապշեր մնացեր էին : Երբոր Վաթէոխօսքը վերջացուց , նախագահը հետևեալ կերպով խօսեցաւ .

« Ինչպէս որ էնքը ամեն կրօնքի մէջ կը գտնուի , մինակ մնալով չի կրնար օրէնք մը համարուիլ . բայց հոս վիճաբանութեան տեղ չէ . միայն այս ատենանը ելլող մարդոց գործքերը քննելու պաշտօն ունինք : Երանի թէ բանը միայն ասոնց ապերաստան խօսքերուն քննութեանը վրայ ըլլար , ան ատենը միայն բանտարգութեան կը դատապարտուէին , որպէս զի հոն լաւագոյն խորհրդածութեանց զբաղին : Դժբաղդաբար այս մարդիկները զինուորեցան իւրեանց սկզբունքները հասարակաց ճամբաներու վրայ 'ի գործ դնել սկսան . . . ասիկայ գլխապարտութեան արժանի է . . . Թիէոփին չափազանց երիտաւարգութեանը պատճառաւ պէտք է որ այս արդարութեան ատենին անոր տալիք պատիժը թեթեւ ըլլայ , անոր կրելիք պատիժը ըլլայ բանտի դատապարտութիւնը . . . : Երիտասարդ , շարունակեց նախագահը , ամենեւին

յոյսս կորստւած չէ քեզի համար , մեր տիրոջը դժու թիւներ մեծ է անոնց համար , որոնք նորէն առաքինութեան ճամբան մտնել ուզելու ապացոյցներ կուտան , ուստի քու ապագայդ քու ապառնի կամքէդ կախուած է » :

« Հատ աղէկ , ըսաւ թիէոփինքս նիրեն , լսելով , որ իր կեանքը իրեն շնորհուած է , անշուշտ ես ասկէց կերպով մը կը փախչիմ կ'ազատիմ , և Վալթէոփին ինծի ըսած քաղաքը կ'երթամ » :

Աստուած ուրիշ կերպով մը բերաւ այս աւագակ դեւտացիին վախճանը , վասն զի բանտը դրուելէն քիչ մը ետեւ մեռաւ , իւր խեղճ մայրը ցաւով անցուց իւր ծերութեան օրերը :

Բնդ հակառակն՝ Փոխտօլէն իւր ծնողացը երջանկութեանն և ուրախութեանը պատճառ եղաւ . Քէնսքանդէյի սեպուհը իւր բոլոր ըստացուածոցը վերակացու ըրաւ զանիւկայ , տեսնելով անոր ստացած գիտութիւնները , առաքինութիւնը , իւր մաքուր վարքը և բարեպաշտութեան զգացմութիւնը՝ որոնք առաքինութիւնը սիրել և ի գործ դնել կուտային անոր :

Հայրեր ու Տայրեր իրենց տղոցը
 կը պատուիրէին , որ անոր օրինակին
 հետեւին : Կուզէ՞ք որ ամեն մարդու
 աչքը մտնէք և սիրելի ըլտք , կ'ըսէին
 անոնց , ամեն ճիգերնիդ թափեցէք
 ԲՆՐԻ ՓՈՒՏՈՒՆԻՆ նմանելու
 համար : Կուզէ՞ք որ թշուառ ճակա-
 տագրէ մը և խայտառակ վիճակէ մը
 ազատ մնաք , աւ ԹԻԼԻՆ ընթացքին
 նմանելէ զգուշացէք :

Յ Ե Ն Կ Գ Լ Խ Ո Յ

ԳԼ. Ե. Յափարէնին պաշտօնականը և ծանոթացը զբայ ունեցած սերը:	5
ԳԼ. Բ. Ընդհանրին մեջ պատահած դէպքն:	9
ԳԼ. Գ. Ներդաստանն պատահած դժբաղդքն:	16
ԳԼ. Դ. Ընդհանրական օգնականն:	21
ԳԼ. Ե. Թիէրին մանկութեանը և բնական մարմնականութեանը:	30
ԳԼ. Զ. Յոգնանեմին մահը. չար Թիէրին մօրը դէմ անհնազանդութեան մեջ ինչ գործեր:	37
ԳԼ. Է. Թիէրի աշխարհական ինչ մօրեր:	43
ԳԼ. Ը. Թիէրին փախուստը:	52
ԳԼ. Թ. Փախուստի անհնազանդութեանը:	58
ԳԼ. Ժ. Ընդհանրական ունեցած իրօնք:	64
ԳԼ. ԺԵ. Ընդհանրական դատաւարութեանը:	70
ԳԼ. ԺԲ. Ընդհանրական դատաւարութեանը փոքր ճշմարտութիւն:	79
ԳԼ. ԺԳ. Գողթնութեան բռնութիւնը:	88
ԳԼ. ԺԴ. Միջամարտութեան:	93
ԳԼ. ԺԵ. Քաղաքի մարտիկներին մեծահասակ և չար Թիէրին զբաղմունքի զանազանը:	107

Վ Ր Ի Պ Ե Կ Վ

ՍԷ ԵՐ	ՏՈՂ	ՍԽԱԼ	Ուղղիչ:
6	23	աաանկ	ատանկ
.	..	Հոգնիս	Հոգնիս
14	4	Անանք	Անանք
18	3	վաղեց	վաղեց
25	17	մ'ընէր	մ'ընէր
41	3	տւելի	տւելի
50	25	Հոգ	Հոգ (ոմանց մէջ)
54	19	կը կարծէր,	կը կարծէր,
66	7	Հագուստներով	Հագուստներովս
68	10	(անխելք տղայ)	անխելք տղայ
85	9	(բերվանէ)	(փերվանէ)
..	11	տիկին	տիկ
101	2	այս	այս
104	15	Գիտէք	Գիտեմ
...	21	Հակոր	Հակառակոր
105	13	ըպելիքներէն	ըմպելիքներէն

84
բ-36

(5)

1712

2013

